

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katjuša Leban

Seksualni vidiki preobrazbe intimnosti in njihova komercializacija

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katjuša Leban

Mentorica: izr. prof. dr. Alenka Švab

Somentorica: doc. dr. Tanja Kamin

Seksualni vidiki preobrazbe intimnosti in njihova komercializacija

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

SEKSUALNI VIDIKI PREOBRAZBE INTIMNOSTI IN NJIHOVA KOMERCIALIZACIJA

V diplomski nalogi spremljamo procese spreminjanja partnerskega razmerja od tradicionalne družbe, preko moderne družbe, do pozne moderne, predvsem s seksualnih vidikov. Zanima nas kako so na preobrazbo intimnosti vplivali procesi individualizacije, demokratizacije in komercializacije seksualnosti. Obravnavamo različne oblike partnerskih razmerij, kjer upoštevamo tudi homoseksualna in odprta razmerja. Osredotočimo se na koncepta plastične seksualnosti in permisivne seksualne kulture ter se sprašujemo na kakšen način in v kolikšni meri lahko ti dve kategoriji zasledimo pri sodobnih partnerskih razmerjih. Primere iz medijev analiziramo in interpretiramo ter tako sledimo procesu preobrazbe intimnosti s seksualnega vidika. Zanima nas kakšne spremembe lahko opazimo v sodobnih partnerskih razmerjih: sta načeli plastične seksualnosti in čistega razmerja sploh prisotni kot ideal? Kako je na preobrazbo intimnosti vplivala komercializacija seksualnosti? Odgovore na ta vprašanja najdemo v primerih iz medijev, saj so množični mediji odraz in dejavnik družbene preobrazbe iz katerih lahko razberemo spremembe, ki se dogajajo na področju seksualne preobrazbe intimnosti v realnih partnerskih zvezah.

Ključne besede: intimnost, seksualnost, komercializacija, postmoderna.

TRANSFORMATION OF INTIMACY FROM THE PERSPECTIVE OF SEXUALITY AND ITS COMMERCIALIZATION

The thesis deals with the transformation of intimate relationships from traditional to modern and postmodern society from the perspective of sexuality. There is a special stress on the role of individualization, democratization and commercialization in the transformation of the intimate relationship, with a special interest oriented toward different kinds of intimate relationships. Homosexual and open relationships are not to be omitted. Examples from the mass media are analyzed and interpreted, following the process of transformation of intimacy from the perspective of sexuality. A special stress is also placed on the concepts of plastic sexuality and permissive sexual culture and the role they play in the contemporary intimate relationship. How does the commercialization of sexuality affect the transformation of intimacy? The answers are found in the mass media since they are a reflection and a result of the transformation the society faces, thus offering an insight in the changes occurring in the field of sexual transformation of intimacy in contemporary intimate relationships.

Key words: intimacy, sexuality, commercialization, postmodern.

KAZALO

1 UVOD	5
2 PREOBRAZBA INTIMNOSTI	7
2.1 Tradicionalnost, modernost in pozna modernost: pojmovanje seksualnih vidikov partnerstev	7
2.1.1 Tradicionalna družba	8
2.1.2 Moderna družba	11
2.1.3 Družba pozne modernosti	13
2.1.3.1 Individualizacija posameznikov v času pozne modernosti	16
2.1.3.2 Plastična seksualnost	18
3 DEMOKRATIZACIJA SEKSUALNOSTI.....	20
3.1 Seksualna revolucija	21
3.2 Spolna emancipacija	22
3.3 Demokratizacija osebnega življenja	23
4 KOMERCIALIZACIJA SEKSUALNOSTI.....	24
4.1 Komercializacija seksualnosti v oglaševanju.....	25
4.2 Komercializacija seksualnosti v nanizankah	30
4.3 Komercializacija seksualnosti v glasbi	34
4.4 Komercializacija seksualnosti na internetu.....	39
4.5 Komercializacija seksualnosti v tiskanih medijih.....	43
5 SPREMEMBE V SODOBNIH PARTNERSKIH RAZMERJIH: PLASTIČNA SEKSUALNOST IN ČISTO RAZMERJE?	49
6 SKLEP	51
7 LITERATURA	54

1 UVOD

Intimnost, spolnost in erotika so bile v tradicionalni družbi zaradi socialnih in kulturnih okoliščin zatirane in so predstavljale zgolj nujnost, ki je vodila k reprodukciji. Versko naravnane etične norme so zahtevale naj bo spolnost v zakonu brzdana in zadržana (Beck v Beck, Beck - Gernsheim 2006). Seksualnost je veljala za tabu, tako tudi v takratnih medijih ni bilo primerno obravnavati te pereče teme. Spolnost je bila omejena na poročene pare in na reprodukcijo.

S pojavom moderne družbe zakonski par temelji na svobodni odločitvi in ljubezni, katere izraz je tudi spolnost, ki se je za množice žensk lahko prvič ločila od nosečnosti in porodov. Velike družine, ki so bile značilne za predmoderne kulture, so nadomestile jedrne družine (Giddens 2000, 33). V obdobju pozne modernosti se medosebni odnosi temeljito preoblikujejo, ženske se ne podrejajo več moški spolni nadvladi in oba spola se morata spoprijemati z novimi zahtevami in konflikti (Giddens 2000, 14). Pozna moderna s seboj prinese tudi proces individualizacije, s katero postaneta ljubezen in spolnost svobodnejši, hkrati pa težavnejši kot kdajkoli prej, ker s seboj prinašata številne oblike življenjskih slogov. To je tudi čas plastične seksualnosti, ki je osvobojena potreb po reprodukciji in se je razvila kot posledica širjenja novih reproduktivnih tehnologij in kontracepcijskih tabletk.

Od konca 60. let, obdobja seksualne revolucije, do danes se je postopoma oblikovala tako imenovana permisivna seksualna kultura, ki je povzročila spremembe tudi v vsebini množičnih medijev. V današnjem času so mediji vse bolj zasičeni s seksualnimi vsebinami, vedno bolj provokativnimi podobami in dejanji, saj se držijo načela, da seks prodaja. Medijska kultura s pomočjo glasbe, oglaševanja, televizije, interneta in tiskanih medijev vse bolj izpodriva pomen družine in vere ter na ta način pomembno vpliva na pojmovanje spolnosti in medosebnih odnosov, čeprav mediji odsevajo tudi dejansko stanje v družbi.

V diplomski nalogi spremljam procese spreminjanja partnerskega razmerja od tradicionalne družbe do pozne moderne, predvsem s seksualnih vidikov. Zanima me kako so na preobrazbo intimnosti vplivali procesi individualizacije, demokratizacije in komercializacije seksualnosti. Obravnavam tudi različne oblike partnerskih razmerij,

kjer upoštevam tudi homoseksualna in odprta razmerja. Osredotočim se na koncepta plastične seksualnosti in permisivne seksualne kulture ter se sprašujem na kakšen način in v kolikšni meri lahko ti dve kategoriji zasledimo pri sodobnih partnerskih razmerjih. Primere iz medijev analiziram in interpretiram ter tako sledim procesu preobrazbe intimnosti s seksualnega vidika.

Zanimalo me bo kakšne spremembe lahko opazimo v sodobnih partnerskih razmerjih: sta načeli plastične seksualnosti in čistega razmerja sploh prisotni kot ideal? Kako je na preobrazbo intimnosti vplivala komercializacija seksualnosti? Odgovore na ta vprašanja bom iskala v primerih iz medijev, saj so množični mediji odraz in dejavnik družbene preobrazbe iz katerih lahko razberemo spremembe, ki se dogajajo na področju seksualne preobrazbe intimnosti v realnih partnerskih zvezah.

Najprej bom partnerska razmerja umestila v širši družbeno-zgodovinski kontekst, preko katerega bom skušala razumeti procese, ki so privedli do preobrazbe intimnosti. Tako bom kronološko spoznavala značilnosti intimnih odnosov v tradicionalni družbi, v moderni družbi in na koncu še v družbi pozne modernosti, ki s seboj prinaša tudi procesa individualizacije in plastične seksualnosti.

V tretjem poglavju bom obravnavala demokratizacijo seksualnosti, ki je pogojena s seksualno revolucijo, spolno emancipacijo in demokratizacijo osebnega življenja.

Komercializacijo seksualnosti bom obdelala v zadnjem sklopu diplomske naloge, ki sem ga razdelila na pet delov: komercializacija seksualnosti v oglaševanju, komercializacija seksualnosti v nanizankah, komercializacija seksualnosti v glasbi, komercializacija seksualnosti na internetu in komercializacija seksualnosti v tiskanih medijih. V vsakem delu bom preučevala primere, ki so bili na nek način pionirji v komercializaciji seksualnosti ali so pomembno prispevali k njeni izgradnji.

2 PREOBRAZBA INTIMNOSTI

Zanimanje za analizo intimnosti znotraj znanstvenih diskurzov se povečuje, kar nakazuje, da do aktualizacije intimnih odnosov prihaja tudi v vsakdanjem življenju (Švab v Giddens 2000, 205). Najprej moramo definirati pomen intimnosti, saj ob omembi intimnih razmerij ponavadi najprej pomislimo na odnose, ki temeljijo na spolni ljubezni, čeprav intimnost zaobjema precej več. »Intimnost se nanaša na tiste občutke v odnosu, ki spodbujajo bližino ali povezanost in hkrati izkušnjo topline. Ta občutek bližine lahko obsega čustvene, intelektualne, socialne in duhovne vezi.« (Sperry 2008, 24) »Intimnost je tesen, zaupen in pogosto ljubeč osebni odnos z drugo osebo, ki zajema globoko poznavanje te osebe, pa tudi dejavno izražanje človekovih misli, občutkov in čustev, ki sta dokaz zaupnosti.« (Bagarozzi v Sperry 2008, 24) Spolnost ni nujno del intimnih odnosov, saj razlikujemo seksualno in neseksualno intimnost. Slednja obsega socialno in čustveno intimnost, občutek bližine brez spolnih dejanj. Seksualna oziroma erotizirana intimnost pa se nanaša na spolnost v intimnem odnosu v vseh njenih različicah (Sperry 2008, 24–25).

Od tradicionalne družbe do danes se je intimnost preoblikovala in temeljito spremenila strukturo družbenega življenja.

2.1 Tradicionalnost, modernost in pozna modernost: pojmovanje seksualnih vidikov partnerstev

V tem delu naloge se bomo najprej ustavili pri glavnih značilnostih in različnih teoretskih perspektivah posameznih obdobj, ki smo jih razdelili na tradicionalno družbo, moderno družbo in družbo pozne modernosti. Tako bomo pojasnili kako širše družbene spremembe vplivajo na preobrazbo intimnosti, seksualnosti ter oblik partnerskih skupnosti. Pri zgoraj omenjeni razmejitvi se moramo zavedati določenih pomanjkljivosti, saj je ta razdelitev po mnenju številnih sociologov problematična. Meja med moderno družbo in družbo pozne modernosti ni jasna, možnih je več definicij. Pojem pozne modernosti je samo eden izmed terminov, ki se pojavljajo v teoretskih razpravah. Druga poimenovanja so še postmoderna, informacijska družba, reflektivna, visoka, druga modernost, postindustrijska družba, družba tveganja in še bi lahko naštevali. Beck (2001) postmodernost opredeli kot drugo moderno, ki je podaljšek prve

moderne, saj slednja ni uspela izpeljati modernizacijskih procesov do konca, zato je zdaj to naloga druge moderne. Tudi Giddens sodi med teoretike, ki zavračajo tezo o obstoju postmodernosti kot radikalnem rezu z modernostjo, čeprav se strinjajo, da gre za temeljite spremembe v družbi oziroma za »radikalizacijo modernosti« (Švab v Giddens 2000, 207). Ule (2000, 5) pa trdi, da je pozna moderna »nova stopnja modernizacije«, ki se poslavlja od svoje zgodovinske predhodnice. Tudi Lyotard zagovarja tezo, da naj bi bil postmodernizem radikalno novo obdobje, za katerega je značilna odsotnost velikih zgodb moderne (Lyotard 1988; Ule in Ule v Beck, Beck - Gernsheim 2006, 233).

Težko je govoriti o prelomu med posameznimi obdobji, predvsem o razliki med moderno družbo in družbo pozne modernosti, kljub temu pa so določene značilnosti prisotne. V tradicionalnih družbah obstaja dokaj splošen konsenz glede veljave nekaterih tradicij in avtoritet, zato se ljudem na splošno ni treba spraševati o tem, koliko so te avtoritete res veljavne. Bistvena značilnost modernih družb pa je ravno ta, da ljudje dvomijo v tradicije in normativne predpostavke življenja in se pogosto sprašujejo o njihovi vlogi in pomenu. Za pozno moderno je značilno, da posameznik do tradicij in avtoritet zavzema refleksiven in kritičen odnos, zato ga morebitne izgube življenjske orientacije ter občutki pomanjkanja smisla globlje in huje prizadenejo (Mirjana Ule in Andrej Ule v Beck, Beck - Gernsheim 2006, 229).

Človeška seksualnost se je skozi zgodovino spreminjala. Tradicionalno razumevanje seksa je bilo povezano z reprodukcijo, omejeno na zakonsko skupnost, romantični pogled na seks je upošteval ljubezen, kasneje je postal seks telesni jezik in sredstvo za izražanje občutij, na koncu pa prevladuje hedonistični pristop oziroma pogled na seks kot vir užitka (Primorac 2002).

2.1.1 Tradicionalna družba

Življenje ljudi v predmodernih družbah je bilo opredeljeno s številnimi tradicionalnimi zvezami. Te zveze po eni strani rigidno omejujejo možnosti izbire posameznika, po drugi pa mu nudijo zaščito in zaupnost, ki temeljita na stabilnosti in notranji identiteti (Beck - Gernsheim v Beck, Beck - Gernsheim 2006, 56). Družinski odnos je veljal za idealni model, po katerem so se orientirale vse ostale družbene sfere in s tem utrjevale enake patriarhalne odnose. Vse človekovo početje je bilo strogo urejeno, pravila so

določala kako se mora družinski član vesti, obstajala so pravila o odnosih med zakoncema, o vzgoji otrok ter o sklepanju zakonske zveze (Ule 1986, 130–131).

V tradicionalni družbi sta ljubezen med spoloma in telesna privlačnost pri večini ljudi igrali le majhno vlogo, lahko pa tudi nobene. Večina zakonskih zvez je bilo sklenjenih na podlagi pogodbe, na temelju ekonomskih okoliščin (Giddens 2000, 45), predvsem z namenom prenosa imetja in denarja (Bock 2004, 34). Ljudje so se med seboj poročali po načelu enakih oziroma primernih družbenih slojev. Intimnost, spolnost in erotika so bile v preteklosti zaradi socialnih in kulturnih okoliščin zatirane in so predstavljale zgolj nujnost, ki je vodila k reprodukciji. Tradicionalne prakse in versko naravnane etične norme so zahtevale naj bo spolnost v zakonu brzdana in zadržana (Beck v Beck, Beck - Gernsheim 2006).

Krščanstvo na Zahodu je s svojim pojmovanjem seksualnosti obsodilo pohoto, nečistovanje in razuzdanost. Potlačitev užitka je pripeljala do omejitve spolne aktivnosti na reprodukcijo, kar je vodilo k osnovanju monogamne in nerazdružljive krščanske poroke v času od 12. in 13. stoletja naprej. V srednjem veku je spovednica postala nadzornik nad nedovoljenimi mesenimi pregrehami poročenih parov, ki je duhovnikom omogočala preprečevanje prešuštvovanja in omejevanje spolnih odnosov na reproduktivne potrebe (Le Goff 1991, 185–186). Spolni odnos, ki ni bil namenjen spočetju otroka, je bil nemoralen, zato so strogo preganjali splav, uporabo kontracepcije in homoseksualno občevanje ter nasploh vsako občevanje, razen misijonarskega položaja (Ranke - Heinemann 1992). Papež Julij II. je v začetku 16. stoletja v Rimu zgradil bordel za kristjane, saj je v tem času Cerkev prostitucijo tolerirala kot nujno zlo, ki varuje družine pred nadležnimi ljubnicami in spodobne ženske pred posilstvi, kar pa ni bilo nikoli dokazano. Zgodba o prostituciji je pogojena z notranjo željo, seksualno potrebo normalnega človeka, ki je bila skozi zgodovino vedno strogo uokvirjena in zatirana. Ne glede na vse prepovedi se je ta silna energija vedno sproščala in prostitucija je bila od nekdaj njen ventil. V preteklosti so bili celo samostani namenjeni bordelom, kar je bilo višek hipokrizije, saj je Cerkev po eni strani vzpostavila sistem spovednic, s katerim je nadzorovala spolno življenje vernikov, po drugi pa je s seksom služila (Čepin Čander 2008).

Razmerje med moškimi in ženskami ni bilo enakopravno, vladali so patriarhalni odnosi. Moški so si nadzor nad ženskami zagotavljali zlasti z »lastninskimi pravicami« in nasiljem, hkrati pa so jih varovali pred nasiljem, ki jim je grozilo na javnih prizoriščih (Giddens 2000, 127). Moški so največkrat sami odločali o pomembnih zadevah, medtem ko je bila glavna skrb žensk rojevanje potomcev, s katerim so si starši zagotovili dediča, ki bo pomožna delovna sila in bo na stara leta skrbel zanje (Bergant 1981, 37). V vseh kulturnih konstrukcijah seksualnosti so se izoblikovale dovoljene oziroma dopustne spolne prakse nasproti nedovoljenim, odklonskim praksam, ki imajo različne definicije v različnih kulturah, vsem pa je skupno, da meje med dopustnim in nedopustnim za ženske in moške niso enake (Bozon 2003, 14). Primer je krščanska etika, v kateri sta ženska in moški glede nedopustnih spolnih praks načeloma obravnavana enakovredno, vendar je prešuštvovanje ženske vedno hujši prekršek kot zunajzakonski odnosi moških. Izkustvo užitka so močno omejevale norme, saj so bile poleg zapovedanih heteroseksualnih odnosov natančno določene vloge, moški so bili aktivni, ženske pasivne (Hickman 1999, 10). Če so žene samo čakale, da moški opravi svoje, ker so se bale, da bodo vzdihljaji razumljeni kot znak histeričnosti, pravega užitka tako verjetno niso občutili niti moški.

Spolnost, erotika in intimnost so bile zaradi socialnih in kulturnih okoliščin v tradicionalni družbi zatirane in so predstavljale predvsem nujnost reprodukcije. Spolna svoboda je bila odkrito dovoljena le določenim osebam, in sicer moškim v zunajzakonskih razmerjih ter ženskam iz vrst aristokracije, kjer je bila posledica in izraz moči. Aristokratskim ženskam v določenih trenutkih in na določenih krajih ni bilo treba izpolnjevati zahtev po reprodukciji in opravljati rutinskega dela, zato so lahko neodvisno iskale spolne užitke (Giddens 2000, 45). Erotična ljubezen je bila torej namenjena le določenim družbenim skupinam in se na ostalo populacijo razširi šele z industrializacijo (Luhman v Featherstone 1999, 5).

V predmodernih družbah je bilo življenje posameznikov strogo podvrženo pripisanemu družbenemu statusu, kjer ni bilo svobode lastnega izbiranja in emocionalnega izražanja. V nadaljevanju diplomske naloge bomo spoznali, kako se je vloga spolnosti in intimnosti vztrajno spreminjala.

2.1.2 Moderna družba

S prehodom v moderno družbo so se na mnogih ravneh začeli razvoji, ki so privedli do procesov individualizacije in do izločitve človeka iz verskih sistemov, tradicionalnih zvez ter socialnih odnosov, s čimer so povezane nove oblike življenja, novi načini razmišljanja in vedenja na subjektivni ravni. Izločitev iz tradicionalnih zvez je posameznika osvobodila nadzora in prisil, istočasno pa razveljavila pogoje, ki so ljudem predmodernih obdobjih omogočali varnost in oporo (Beck - Gernsheim v Beck, Beck - Gernsheim 2006, 57). Z izgubljanjem pomena tradicionalne zveze se krepil pomen najbližjih oseb posameznika, ki mu krepijo samozavest, skrbijo za njegovo duševno in telesno ugodje in mu zagotavljajo prostor pod soncem (Beck - Gernsheim v Beck, Beck - Gernsheim 2006, 59).

Moderne družbe zaznamuje proces nastajanja modernizacije, ki se nanaša na sklop zgodovinskih potekov: na oblikovanje ekonomskega kapitala in izkoriščanje vseh vrst virov za pridobivanje kapitala, na uveljavljanje centraliziranih nacionalnih držav, na razvoj produkcijskih sil in povečevanje produktivnosti dela, na urbanizacijo, na širjenje političnih pravic ljudi, uvajanje formalne šolske izobrazbe, na sekularizacijo družbenih norm in vrednot itd. (Ule 2000, 5). Revolucije, ki so se začele leta 1776 v Severni Ameriki in končale leta 1848 v Evropi, so pretresle politično in spolno ureditev (Bock 2004, 59). Moderna so tudi institucije, načini vedenja in družbeni redi, ki so začeli vznikat v pofevdalni Evropi, kar pomeni, da modernizacija ruši različne vrste tradicij: nacionalne, rodovne, razredne, stanovske, mitično-religiozne itd. ter uvaja nove oblike življenja. Te spremembe so od ljudi zahtevale sprotno refleksijo lastnega početja, razmišljanja in doživljanja ter povečale število različnih življenjskih alternativ (Ule 2000, 7). Različne življenjske možnosti posameznika so omogočile mirno razpolaganje s svojim življenjem, ki se je začelo doživljati kot priložnost, ki se ponuja in jo mora vsak čimbolj izkoristiti (Ule 2000, 9).

V zgodnji dobi industrializacije, ki je značilna za moderno družbo, je bil zakonski par delovni par, saj so imeli moški prenizke dohodke, zato je bil borni zaslužek žene ali hčerke nepogrešljiv. V poznejši fazi industrializacije je dohodek očeta zadoščal za vso družino (Bock 2004, 165–166). Pritiske, da morata zakonca imeti veliko družino, ki so bili značilni za predmoderne kulture, je nadomestila težnja, da bi strogo omejili velikost

družine (Giddens 2000, 33). Mož je torej zadolžen za finančno preskrbljenost, žena pa za dom in družino, kar že konec 19. stoletja privede do zmanjšanja družine. Izoblikuje se nov tip jedrne družine, za katero so značilne monogamija, heteroseksualnost, individualizem, svobodni trg in spolna neenakost (Bernardes 1997). Ženske so v glavnem brez seksualne svobode, tiste, ki so si jo vzele, so označene za lahkoživke, moški pa si pred poroko lahko privoščijo več spolnih stikov. Izven zakonske zveze so moški zaradi sprejemanja moške seksualnosti gojili *amour passion* brez hujših družbenih sankcij in neodobravanj. Udobje domačega okolja so ločili od seksualnosti prostitutke ali priležnice (Giddens 2000, 50).

Družbenozgodovinske raziskave kažejo, da je prehod k moderni družbi povzročil korenite spremembe zakonske zveze in družine: nekdanji delovni je sedaj nadomestila čustvena skupnost (Beck - Gernsheim v Beck, Beck - Gernsheim 2006, 59). Zakonski par ni več delovni par, ampak temelji na svobodni odločitvi, intimnosti in ljubezni, katere izraz je tudi spolnost, ki se je za množice žensk lahko prvič ločila od neskončne serije nosečnosti in porodov. Zmanjšanje velikosti družine je bilo zgodovinsko tako pogoj kot posledica modernih metod kontracepcije. Zagovornicam nadzora rojstev, ki so bile predvsem ženske, vse do časa po 1. svetovni vojni ni uspelo vzpostaviti širšega vpliva načrtovanja družine (Giddens 2000, 33). S prevlado moderne se torej oblikujejo nova upanja: ljubezen je osvobojena izpod jarma prejšnjih prisil, zveze med moškimi in ženskami niso več podrejene izboru drugih. Priča smo nastajanju zakonov, ki temeljijo na intimnih, iskrenih, čustvenih odnosih dveh ljudi, ki se ne menita več za stanovske in razredne ovire, temveč priznavata le še legitimnost ljubezni (Beck - Gernsheim v Beck, Beck - Gernsheim 2006, 93).

Številne tradicionalne kulture so vzgajale umetnost erotične čutnosti, vendar je samo moderna zahodna družba razvila znanost o spolnosti, kar se je po Foucaultovem mnenju zgodilo tako, da se je kopičenju znanja o spolnosti pridružilo načelo spovedi. Katoliška spoved je bila vselej sredstvo za uravnavanje spolnega življenja vernikov, pri kateri so morale priti na dan vse podrobnosti, ki so zadevale spolnost (Foucault v Giddens 2000, 26). Proučevanje in ustvarjanje diskurzov o spolnosti sta v 19. stoletju omogočila nova vedenja. Eno izmed njih je obstoj ženske seksualnosti, ki so jo takoj zatrli in začeli zdraviti kot patološki vir hysterije. Drugo odkritje je otroška spolna dejavnost, ki mu je sledila trditev, da je otroška spolnost »v nasprotju z naravo«. Tretji kontekst pa je

zadeval družino in zakon, v katerem je morala biti spolnost odgovorna in samouravnavajoča. Načrtovanje družine naj bi bilo spontano, z discipliniranim iskanjem užitka, zato kontracepcije niso odobraval. Sestavili so tudi seznam perverznosti in opisali načine za njihovo zdravljenje (Giddens 2000, 27–28).

V viktorijanskih časih so o seksualnosti razpravljali v raznih besedilih in medicinskih delih, ki pa niso bile na voljo množicam. Dostopne so bile le peščici, saj do druge polovice 19. stoletja večina prebivalstva ni bila pismena. To je veliko bolj prizadelo ženske kot moške, saj se je veliko žensk poročilo brez znanja o spolnosti, vedele so le, da bodo mogle prenašati neželene potrebe moških (Foucault v Giddens 2000, 31).

Modernost je predstavljala revolucijo v primerjavi s predhodnimi obdobji, saj je to doba hitrih družbenih sprememb, ki so v zelo kratkem času popolnoma pretresle in spremenile tradicionalen način življenja (Bauman 1992, 187).

2.1.3 Družba pozne modernosti

O prehodu iz moderne v pozno moderno govorimo v zadnjih treh desetletjih dvajsetega stoletja (Mirjana Ule in Andrej Ule v Beck, Beck - Gernsheim 2006, 228), čeprav pozno modernost ne moremo popolnoma ločiti od modernosti, ampak jo moramo obravnavati kot nadaljevanje modernosti v neki drugi obliki (Giddens 2000). Zaznamovano je s procesi detradicionalizacije, individualizacije, urbanizacije in sekularizacije (Beck - Gernsheim, 2002). Ljudje se osvobajajo družbenih oblik industrijske družbe in sicer spolnih vlog, družine, sloja ter razreda (Beck 2001, 105–106). Vse velike družbene spremembe povzročijo ponovno definiranje družbenega življenja. Pojavijo se nova vprašanja, saj ni več ustaljenih vzorcev življenja, ki so bili v preteklosti določeni s strani družine oziroma družbe. Razumevanje posameznika, osebnosti, identitete, intimnosti, spolnih vlog, partnerskega razmerja, se spreminja.

V odgovor na individualizacijo in detradicionalizacijo se oblikuje množica ekspertnih skupin, ki v življenje posameznika posegajo z nasveti, ki zadevajo vsa področja njegovega življenja, tudi ljubezen, razmerja in spolnost (Beck - Gernsheim 2002, 46). Medijska kultura je postala dominantna kultura, ki posamezniku nudi moralno vodstvo, terapije in nasvete. Nove medijske oblike se oblikujejo kot odgovor na nove potrebe

občinstva, posamezniki jih uporabljajo za podeljevanje pomena osebnemu izkustvu (Luthar 1998, 43).

V drugi moderni se vsakdanje življenje oddaljuje od tradicije in navad, ki so bile pomembne v preteklih obdobjih, prihaja družba tveganja, ki naznanja kaos in izgubo smisla. Tveganje se ne pojavi samo na ravni družbe, ampak predvsem na ravni posameznika, saj vpliva na vsa področja družbenega življenja (Beck v Giddens 1991, 28). Vsaka odločitev glede odnosov med spoloma in partnerske zveze je lahko tvegana. To ne pomeni, da je današnja družba bolj tvegana kot družba preteklosti, vendar se posamezniki vedno bolj bojimo negotovosti, ki izvira iz osebnega razvoja, razvoja tehnologije, znanosti in ne toliko tveganja, ki izvira iz naravnih nevarnosti (Giddens 2001, 678).

V preteklosti posamezniki niso imeli težav z iskanjem identitete, ker je bila fiksna in stabilna, v sodobnih družbah pa se posamezniki neredko srečujejo s problemom iskanja identitete. Določene formalne značilnosti identitete so še vedno trajne in relativno nespremenljive, na primer objektivni biografski podatki o posamezniku in biološke konstante, nasproti temu pa je identiteta kot nastajanje samega sebe, ki je pridobljena s socialnim življenjem in razumljena kot življenjski projekt posameznika (Ule 2000, 91–92). Sodobne identitete so torej heterogene, velikokrat protislovne in vzpostavljajo številne možne identifikacije. Med sabo so povezane v zgodbe, ki pospešujejo in podpirajo družbeno delovanje ter izražajo neke vrednote (Weeks 1995, 85). Značilnosti postmodernih identitet lahko navežemo tudi na področje spolnih identitet.

V kontekstu družbenih sprememb pozne modernosti se temeljito preobrazita tudi intimnost in zasebnost (Švab v Giddens 2000, 212). V družbi pozne modernosti prihaja do preobrazbe intimnega življenja: spolnih odnosov, ljubezenskih razmerij in erotike. Pojavljajo se nove oblike osebnih odnosov, predvsem *čisto razmerje*, ki se nanaša na »situacijo, kjer dva stopita v družabni stik zaradi stika samega, zaradi tistega, kar lahko vsaka oseba dobi iz daljšega druženja z drugo osebo; in ki traja le, če obe strani menita, da je obojestransko zadovoljivo.« (Giddens 2000, 64) Čisto razmerje velja za vse vrste intimnih partnerskih razmerij, ne predpostavlja poroke in ni omejeno na heteroseksualno usmeritev (Švab v Giddens 2000, 216). Čisto razmerje obstaja samo po

sebi, časovno ga omejujeta oba partnerja, je odnos, neodvisen od zunanjih družbenih okoliščin, uresničen s pogajanjem in izrazito individualiziran (Švab v Giddens 2000, 222).

Razlike med heteroseksualnimi in homoseksualnimi partnerskimi razmerji se brišejo, v ospredje vse bolj prihaja plastična seksualnost, za katero je značilna ločitev seksualnosti od reprodukcije. V homoseksualnih razmerjih je ekonomska neenakost manj očitna kot v heteroseksualnih razmerjih, pomembna pa sta zaupanje in intimnost, ki jih geji in lezbijke v širšem okolju niso deležni (Giddens 2000, 144–148). Geji in lezbijke so začeli svoja razmerja v osebem življenju razvijati pred večino heteroseksualcev in sicer zato, ker niso imeli določene tradicionalne okvirje zakonske zveze. Poleg tega so morali shajati s pogoji, kjer sta si bila oba partnerja razmeroma enaka (Giddens 2000, 21).

Čisto razmerje je Giddens pojasnil z zmanjševanjem pomena zakonske zveze, zmanjševanjem števila porok, povečevanjem kohabitacij, z večanjem števila razvez, s pluralizacijo družinskih oblik in življenjskih stilov (Švab v Giddens 2000, 217). Giddens priznava, da čisto razmerje ni nekaj, kar bi v realnosti obstajalo v idealnotipski obliki: »Nihče ne ve, ali se bo pokazalo, da je čisto razmerje nekaj, kar bo imelo bolj razdiralne kakor pa združujoče posledice. Preobrazba intimnosti skupaj s plastično seksualnostjo zagotavlja razmere, ki bi lahko prinesle spravo med spoloma. Vendar gre pri tem več kot le za večjo ekonomsko enakost in psihično prestrukturiranje, čeprav je že to dvojje izjemno težko doseči.« (Giddens 2000, 160)

Ženske se predvsem od 60. let naprej v vse večjem številu izobražujejo in vstopajo na trg delovne sile, kar jim omogoča večjo svobodo (Beck - Gernsheim v Beck, Beck - Gernsheim 2006). V teh pogojih se ženske lahko same odločajo, s kom bodo v razmerju in koliko časa bo razmerje trajalo (Featherstone 1999, 3), saj jim finančna neodvisnost omogoča, da jim ni treba vztrajati v odnosu, ki ne prinaša zadovoljstva (Goody 2003, 228). Razvoj civilnega prava je postopoma omogočil pravno enakost v zakonski zvezi. Ženske so se osvobodile skrbništva moških, dopuščena je bila soglasna razveza zakona, črtana je bila obveznost ženske, da opravlja gospodinjsko delo, uzakonjena je bila enakost zakoncev pri upravljanju družinskega premoženja (Bock 2004, 380–381).

Medosebni odnosi se v obdobju pozne modernosti temeljito preoblikujejo, ženske se ne podrejajo več moški spolni nadvladi in oba spola se morata spoprijemati s tistim, kar prinaša ta pojav. Osebno življenje je postalo odprt projekt, ki določa nove zahteve in konflikte (Giddens 2000, 14). Vsak posameznik si sam oblikuje svojo zgodbo, sam odloča kako oblikovati razmerje, s kom ga oblikovati in kako ga vzdrževati. Definicija normalnosti s tem izgublja svojo ostrino in odločenost, spolne identitete se vse bolj rahljajo, vse to pa v kaotični svet vnaša še več negotovosti (Beck v Beck, Beck - Gernsheim 2006, 40). V sodobni družbi se pojavlja ogromno literature za samopomoč, ki zapolnjujejo vrzeli, nastale s kastracijo tradicionalne avtoritete, ki je v predmodernih družbah posamezniku predstavljala vedenje o njem samem in o njegovih odnosih do drugih in sveta. Modernizacija in industrializacija sta povzročili propad tradicionalnih avtoritet in varnega zavetja skupnosti, zato mora posameznik v posttradicionalni družbi določati lastno umeščenost v kompleksno družbo (Pušnik 2003, 151).

Posledica tega je, da si mora posameznik sam poiskati smisel življenja, ker le-ta ni več objektivno dan. Partnerska razmerja so danes reflektivna, zahtevajo aktivno in poglobljeno delo na odnosu in so bolj izpostavljena razvezi. Dodeljenega položaja, ki bi človeka umeščal v družbeni kontekst ni več, zato pogosto prihaja do krize identitete in do procesa individualizacije, ko si osebno biografijo izberemo sami, kar privede tudi do sprememb življenjskih potekov, spolnih vlog in definiranja identitet.

2.1.3.1 Individualizacija posameznikov v času pozne modernosti

Pozna modernost ne prinaša vnaprej določenih osebnih, socialnih identitet in trajnih življenjskih stilov. Posameznik, ki želi slediti informacijski modernizaciji, je prisiljen k individualnemu, osebemu stilu življenja, učenja, dela itd. Družina, socialni sloj, razred in ideologija izgubljajo vpliv, prišlo je do procesa individualizacije. To pomeni spremembo v načinih mišljenja, življenja, identitetnih strukturah posameznikov, njihovih medsebojnih odnosih in družbenih razmerjih; preobrat od prevlade vnaprej določenih identitet k vedno bolj raznolikim, individualno določenim življenjskim stilom (Ule 2000, 50–51). Proces individualizacije ni nov, le pojavlja se v drugačni obliki in razsežnostih kot v preteklosti (Simmel 2000).

Po Becku (v Ule 2000, 51–52) individualizacija zadeva tri dimenzije:

- dimenzijo osvobajanja: osvobajanje posameznika iz zgodovinsko vnaprej določenih družbenih oblik, od tradicionalnih odnosov oskrbovanja in gospodovanja;
- dimenzijo odčaranja: izguba tradicionalnih transparentnosti in gotovosti, kako kaj storiti, izguba zaupanja v vodilne družbene norme;
- dimenzijo nadzora oziroma reintegracije: pojav nove vrste družbenih povezav in odnosov med ljudmi, ki jih le ti oblikujejo v skladu s svojimi hotenji, interesi in predvsem življenjskimi stili.

Individualizacija morda osvobaja posameznika od nekaterih zgodovinsko podedovanih tradicij, a hkrati uvaja nove, nenehno spreminjajoče se, celo inovativne tradicije. Pojem tradicije v tem kontekstu ni razumljen kot zgodovinsko in družbeno presežna oblika tradicionalnosti, ki se povezuje s pojmom obrednosti in nevprašljive veljavnosti (Mirjana Ule in Andrej Ule v Beck, Beck - Gernsheim 2006, 230).

Ljudje so v procesu individualizacije osvobojeni ponotranjenih spolnih vlog, ki so jih ideologije industrijskih družb predvidele v življenjskih shemah malih družin (Beck, Beck - Gernsheim 2006, 13). Lastnosti in oblike zakonske zveze, družine, erotike in ljubezni niso več predpostavljene, splošno veljavne, ampak predstavljajo nekaj, kar se od osebe do osebe ter od ene zveze do druge spreminja in razlikuje glede na posamične omejitve, morale, norme in možnosti. Vse odnose je potrebno na novo definirati, se o njih dogovoriti in jih utemeljiti (Beck, Beck - Gernsheim 2006, 12). To ne pomeni, da proces individualizacije vodi k razbijanju klasične evropske spolne ureditve in družine, saj gre bolj za iskanje novih poti, za vzpostavljanje ravnotežja med tradicionalnim in novim (Bock 2004, 390).

Ko je zakonska zveza osvobojena prisilnih nadzorov predmoderne družbe, postane svobodna zveza dveh posameznikov, kar privede do novih konfliktov in bojov v partnerski zvezi (Beck - Gernsheim v Beck, Beck - Gernsheim 2006, 90). Življenje s pretirano ponudbo možnosti izbire za posameznika se pogosto izkaže kot preveč obremenjujoče, nove oblike obremenitev pa doživlja tudi partnerstvo. Posameznik mora pri vseh odločitvah, ki posredno ali neposredno zadevajo njegovega partnerja, upoštevati želje, predstave, navade in norme obeh. Posledico tega problema lahko

strnemo v trditev, da visoka kompleksnost polja odločitev povzroča višji potencial konfliktov v zakonu (Beck - Gernsheim v Beck, Beck - Gernsheim 2006, 62–63).

Individualizacija, ki razdeljuje položaje žensk in moških, jih obratno spet spodbuja za življenje v dvoje, saj z rahljanjem tradicije narastejo obljube partnerstva. Ne toliko ljubezen in materialni razlog, ampak predvsem strah pred samoto drži skupaj zakon in družino (Beck 2001, 170–171).

Proces individualizacije ima dva obraza, po eni strani nudi več možnosti svobode, izbire in delovanja, po drugi strani pa povzroča, da postajajo naša življenja vse bolj tvegana in da je v naših biografijah vse več konfliktov in negotovosti (Beck - Gernsheim v Beck, Beck - Gernsheim 2006, 90). Formula za uspeh v času individualizacije je predvsem sledenje svojim ciljem in željam, kar pa privede do konfliktov v partnerstvu, kjer se soočita dva posameznika, ki težita vsak k svoji izpolnitvi. Ljubezen tako postane svobodnejša, obenem pa težavnejša kot kdajkoli prej. Individualizacija povečuje množico in kakovost izbir življenjskih slogov, ki so na voljo posameznikom, vzpostaviti pa je treba prioritete ter ravnotežje med osebnimi željami in zahtevami družbe, s čimer se izgubi določene še neraziskane in nedoživete možnosti.

2.1.3.2 Plastična seksualnost

Plastična seksualnost je seksualnost, osvobodjena potreb po reprodukciji. Izvira iz poznega 18. stoletja, ko se je pojavila težnja, da bi omejili velikost družine, kasneje pa se je še bolj razvila kot posledica širjenja novih reproduktivnih tehnologij in moderne kontracepcije. Plastična seksualnost načelno osvobodi spolnost izpod prevlade pomembnosti moške spolne izkušnje (Giddens 2000, 8), osvobodi pa se tudi okov sorodstva. Giddensov koncept plastične seksualnosti Bauman opredeli s pojmom prosto plavajočega eroticizma, torej erotike, ki se je osvobodila spon ljubezni in reprodukcije (Bauman 1999, 27–28).

Kontracepcija ne pripomore samo k zmanjšanju možnosti zanositve, temveč tudi k temu, da začnejo ženske uživati v spolnosti na način, ki ni narekovan s strani moških. Kontracepcijska tabletko je bila v Ameriki v času konzervativizma leta 1950 označena kot nemoralna, nasproti Bogu in naravi. Ginekologi so jo predpisovali samo ženskam z

določenimi menstrualnimi težavami, ne pa za preprečevanje nosečnosti. Ko so mediji izvedeli za kontracepcijske učinke zdravila, so se množično razpisali o njem in izpostavili predvsem pozitivne učinke, kar je privedlo do prave revolucije. Ženske so od zdravnikov množično zahtevale naj jim predpišejo tabletko. Tako so bile do oralne kontracepcije sprva upravičene samo poročene ženske, sčasoma pa tudi ostale (Streitmatter 2004, 2–12).

Iznajdba hormonske kontracepcije je po Streitmatterju (2004, 1–2) temeljito spremenila življenje žensk:

- Kontracepcijska tabletko je ženskam omogočila neprecenljiv občutek svobode, saj so prvič v življenju lahko kontrolirale svojo reprodukcijo in s tem svoje telo. Biologija ni več določala njihove usode.
- Hormonska tabletko je spremenila seksualno življenje tako moških kot žensk, saj je odsotnost strahu pred nezaželeno nosečnostjo povečala užitek spolnih odnosov.
- Kontracepcijska tabletko je imela še večji vpliv izven spalnice. Z možnostjo prestavitve in omejevanja nosečnosti, se je ženska lahko odpovedala službi za določen čas in si izbrala dolgoročno delovno kariero.

V času, ko oploditev lahko umetno zaviramo ali umetno povzročimo, je spolnost končno povsem avtonomna. Seksualnost lahko v celoti postane prilagodljiva in stvar medsebojnih dogovorov posameznikov, saj do reprodukcije lahko pride brez spolnega odnosa (Giddens 2000, 34). Kontracepcijska tabletko je predvsem ženskam omogočila avtonomijo, ki so jo moški imeli že prej, saj so se lahko z njihovo uporabo svobodno odločale o seksualnem življenju, izobrazbi, službi in poroki (Steinem v Streitmatter 2004, 7–8). Plastična seksualnost sesuje biološko utemeljitev, da je heteroseksualnost normalna, saj reprodukcija ni več njen edini legitimator. Sprejeti so različni življenjski stili, kjer je dovoljena tudi epizodična seksualnost, pod pogojem, da se držimo demokratičnih načel (Giddens 2000).

Tezo o plastični seksualnosti Giddens utemeljuje z žensko seksualno emancipacijo, s pojavom sodobnih kontracepcijskih sredstev, predvsem pa s spreminjanjem družbenega pojmovanja homoseksualnosti (Švab v Giddens 2000, 217). Popularizacija besede »gay« je privedla do reflektivnega procesa s pomembnimi posledicami za spolno življenje nasploh, saj je bil s skupinskim angažmajem preoblikovan družbeni pojav

tako, da je postal sprejemljiv. Homoseksualnost je tako dobila nov javni obraz, na bolj osebni ravni pa se je z izrazom »gay« tudi vedno bolj širil pogled na spolnost kot na lastnost. S tem, da je nekdo »gay« in da lahko ugotovi, da je »gay«, se spolnost odpre za številne možnosti (Giddens 2000, 20).

3 DEMOKRATIZACIJA SEKSUALNOSTI

»Iz intimnosti je razvidna vsesplošna demokratizacija medosebne sfere na način, ki je povsem združljiv z demokracijo v javni sferi.« (Giddens 2000, 9)

K demokratizaciji spolnega užitka in enakopravnejšemu odnosu v spolnosti sta v toku širših družbenih sprememb največ prispevali pojav kontracepcije in ekonomska neodvisnost žensk. McLaren ugotavlja, da se s spolno revolucijo v 60. letih pričnejo zmanjševati razredne, nacionalne in spolne razlike. Število žensk in moških, ki imajo spolne odnose pred poroko, skokovito narašča, spolnost postane vir užitka, ki ne vodi nujno k reprodukciji in se ocenjuje glede na to ali je rezultat ljubezni in vdanosti. V današnjih časih pa smo šli še korak dlje k osvoboditvi spolnosti, saj je ne pogojujemo več z ljubeznijo (McLaren 1999, 219–221). Revolucija je najprej vplivala na mlade, vendar je sčasoma prinesla spoznanje, da so tudi ljudje v zrelih letih lahko spolno aktivni in uživajo v spolnosti (Hickman 1999, 246), z izboljšanjem življenjskega standarda se zamakne še menopavza, kar vodi do zmanjševanja razlik med ženskami in moškimi (McLaren 1999, 219–220).

Danes je spolnost glavno merilo zveze (Hickman 1999, 248), zato nam zbuja strah, da bomo zapadli v monotonost, da ne bomo zadovoljili partnerja, saj je užitek glavno merilo spolnosti. V preteklosti so imele ženske pasivno vlogo v spolnosti, zato se jim ni bilo treba izkazovati (Hickman 1999, 248). Danes imajo ženske pravico do uživanja v spolnosti, so aktivne, zato se soočajo z dilemo ali partnerja dovolj zadovoljijo. Spolne odnose v obdobju plastične seksualnosti torej omejuje norma zapovedanega užitka.

Nasveti o seksualni uspešnosti so prav tako pogosti in pomembni kot tisti za uspešno kuhanje ali kariero, saj se je treba izogniti kakršnemukoli porazu. Zato je treba seksualnost analizirati, razgaliti, razumeti in se o njej vedno in povsod pogovarjati.

Tako je seksualnost kot taka izginila, saj se je asimilirala v vse, kar biva in je kot taka izginila, čeprav ne izginja v represiji in morali, ampak v pornografiji (Udovič 2002, 45).

3.1 Seksualna revolucija

»Prvi pogoj za seksualno revolucijo zadnjih nekaj desetletij je bil izum plastične seksualnosti, ki je odrezana od svoje starodavne povezanosti z reprodukcijo, sorodstvom in generacijami.« (Giddens 2000, 34)

Seksualna revolucija je izbruhnila leta 1968 pod vplivom upora proti vietnamski vojni, hipijevskega gibanja in študentskih protestov. Tabuji, povezani s spolnostjo, so v večini liberalnega sveta padali v pozabo, pornografija je dobila zeleno luč, seksologija pa je pridobivala vpliv. Seksualna revolucija je med drugim vplivala na to, da se je v medijih začelo sproščeno govoriti o spolnosti in jo prikazovati brez zadržkov, bojzani in omejitvev (Modic 2008). Mediji so s pozitivno orientiranim pisanjem o kontracepcijski tabletki razširili seksualno revolucijo, spodbudili žensko avtonomijo in se postavili nasproti Katoliški Cerkvi (Streitmatter 2004, 3).

Za večino žensk v preteklosti je bil morebitni spolni užitek povezan s strahom pred cikličnimi nosečnostmi in posledično pred smrtjo, saj je precej žensk umrlo med porodom, pa tudi umrljivost novorojenčkov je bila zelo velika. Tako je imela iznajdba kontracepcije resnično radikalne posledice. Seksualnost smo znova začeli povezovati s smrtjo, ko se je pojavil AIDS, vendar to ni privedlo do preteklih razmer, saj AIDS ne dela spolnih razlik (Giddens 2000, 34).

Seksualna revolucija v zadnjih tridesetih ali štiridesetih letih ni zgolj spolno nevtralni napredek v seksualni permisivnosti, ampak vključuje dva temeljna procesa. Prvi je revolucija ženske spolne avtonomije, ki se je zgodila v tistem obdobju, njene posledice za moško seksualnost pa so izredno pomembne (Ehrenreich v Giddens 2000, 35), saj so moški zmedeni, ker so izgubili dominat (Čepin Čander 2008). Drugi proces je razcvet ženske in moške homoseksualnosti, ki je postavil nove temelje za seksualnost. Te razvojne faze so povezane s spolno svobodomiselnostjo, izražene v družbenih gibanjih šestdesetih let (Ehrenreich v Giddens 2000, 35). Homoseksualnost ni več razumljena kot perverznost ali patologija. Izkaže se tudi, da je veliko bolj razširjena, kot so ljudje

mislili, kar dokaže že Kinsey leta 1948. Po njegovih raziskavah naj bi bilo le 50 % moških v ZDA izključno heteroseksualnih. Kasneje izda še raziskavo o ženskem seksualnem vedenju, v kateri zapiše, da je 2 % žensk povsem homoseksualnih, 13 % jih je bilo udeleženih v kakšni obliki homoseksualne dejavnosti, 15 % žensk pa je imelo neudejanjene homoseksualne želje (Kinsey v Giddens 2000, 19–20).

Z izbruhom seksualne revolucije so predsodki postali stvar preteklosti, moralni zadržki so postali svobodna izbira posameznika, ki jih ni smel vsiljevati drugim. Definicija spolne perverzности je postala stvar posameznikovega osebnega prepričanja, njegove spolne usmeritve in splošne razgledanosti (Modic 2008). Dovoljene so skoraj vse oblike spolne aktivnosti, saj naj bi posamezniku omogočale pot k individualni zadovoljitvi in sreči (Bauman 2003, 56). Spolna revolucija je prinesla bolj permissiven odnos do seksualnosti in večje zadovoljstvo.

Seksualna revolucija je bila neizogibna in uspešna, mogoče celo edina uspešna revolucija stoletja. Predstavljala je počasno, a drastično transformacijo kulture in družbe in bila tesno povezana z urbanizacijo življenja in emancipacijo žensk (Klepp 1999). Bistvo seksualne revolucije je družbeni upor proti spolnemu zatiranju in zavzemanje za enakopravnost spolov, osvoboditev tradicionalnega načina življenja ter iskanje novih življenjskih slogov. Kljub seksualni revoluciji spolna svoboda žensk še vedno ni popolna, čeprav je neverjetna v primerjavi s stanjem pred nekaj desetletji (Giddens 2000, 175). Tudi homoseksualci so še vedno soočeni z diskriminacijo in predsodki. Ne glede na to, kakšnim omejitvam je podrejena seksualnost, se o njej govori veliko bolj odprto, kot bi si to lahko zamislile prejšnje generacije (Giddens 2000, 175–176).

3.2 Spolna emancipacija

Spolna emancipacija je integracija plastične seksualnosti in reflektivnega projekta jaza. Spolnost se loči od reprodukcije, saj oploditev lahko poljubno preprečimo ali povzročimo. Tako postaja spolnost vse bolj avtonomna in prilagodljiva, saj se osvobaja zunanjih prisil in postaja stvar posameznika, ki z njo sledi samoraziskovanju in samoizpolnitvi. Pomembno je le, ali spolnost posamezniku prinese samouresničitev in zadovoljitev (Giddens 2000).

»Zahteva po ženskem spolnem užitku je postala temeljni del rekonstrukcije intimnosti, kar je bila enako pomembna emancipacija kot vsaka druga, ki so jo ženske želele doseči v javni sferi« (Giddens 2000, 181).

3.3 Demokratizacija osebnega življenja

Demokratizacija zasebne sfere je danes temeljna značilnost vsakega osebnega življenja pod okriljem čistega razmerja. Demokratizacija osebnega življenja je za razliko od demokracije v javni sferi manj viden proces, vendar so njene implikacije enako pomembne (Giddens 2000, 185). Naloga politične demokracije je predvsem zagotavljanje svobodnih in enakih odnosov med posamezniki, kar zagotavlja avtonomijo posameznikov, zmožnost, da sami razmišljajo in odločajo o sebi. Avtonomijo uresničujejo s tem, da imajo želje vsakega posameznika enakovredno težo, udeležba pa mora biti učinkovita, kar pomeni, da morajo biti posameznikom na voljo sredstva, ki omogočajo, da se njihov glas sliši. Zagotoviti je treba forum za odprto razpravo, ki omogoča razpravljanje in argumentiranje. Pomembna značilnost demokratične oblike vladanja je tudi odgovornost do javnosti, ki je povezana z zaupanjem, ne smemo pa zapostaviti niti pravic in dolžnosti, za katere se morajo posamezniki pogajati. Demokratični red omogoča oblikovanje individualnosti (Held v Giddens 2000, 185–188).

Demokratizacija osebnega življenja in odnosov je predvsem odvisna od razkroja emocionalne asimetrije med spoloma (Giddens 2000). Spolna simetričnost emocionalnih odnosov je pomembna sestavina koncepta sotočne ljubezni, ki predpostavlja enakost pri čustvenem dajanju in prejemanju (Giddens 2000, 67). Posttradicionalen model ukinja emocionalno delitev dela ter uveljavlja princip recipročnosti. V demokratičnem modelu zmožnost zadovoljevanja emocionalnih potreb drugega ni sredstvo za moč nad drugo osebo, temveč je sredstvo vzpostavljanja medsebojnega spoštovanja in emocionalne povezanosti (Šadl 2002, 67). Kot ugotavljajo analitiki intimnih razmerij je spolna asimetrija v emocionalnih vidikih heteroseksualnih odnosov najbolj trdovraten kazalec spolne neenakosti v pozno modernih družbah (Šadl 2002, 69).

Čisto razmerje, ki je lahko heteroseksualno, homoseksualno ali biseksualno, vodi do popolne preobrazbe intimnosti in obljublja demokracijo, saj lahko pri sestavljanju osebnih biografij črpamo iz raznolikosti intimnih razmerij. Giddens zagovarja tezo, da lahko transformacija intimnosti privede do čustvene reorganizacije družbenega življenja, ker je spolnost sredstvo emancipacije in območje političnega boja, ki bo povzročila zaton patriarhata in privedla do demokratizacije osebnega življenja (Pušnik 2003, 151–152).

4 KOMERCIALIZACIJA SEKSUALNOSTI

»Seks predstavlja eno izmed najbolj razširjenih vsakdanjih praks, v izlozbi sodobne medijske družbe je najbolj ogledovani popularni kulturni tekst, postaja pomembno tržno blago v eni izmed najbolj donosnih trgovin, pa vendar kljub temu ostaja najbolj zakrita in kontrolirana praksa. Seks je vseprisoten, vedno navzoč, a hkrati razumljen kot tako žgečkljiv in pohujšljiv, da mora ostati skrit« (Pušnik 2002, 174).

Spolnost je skoraj povsod na trgu uporabljena kot prodajna strategija, saj poraja užitek ali vsaj obljubo užitka, ki sta vzvoda za trženje blaga v kapitalistični družbi. Ponujanje spolnosti kot tržnega blaga je sredstvo za to, da množice usmerimo proč od njihovih pravih potreb. Tolikšno pomembnost spolnosti bi lahko pojasnili kot premik iz kapitalističnega sistema, ki je odvisen od dela, samozanikanja in discipline, v sistem, ki skrbi za vzgajanje porabništva in s tem tudi hedonizma, čeprav ta misel ni prepričljiva, ker se za spolnost tudi drugače močno zanimamo, včasih pa je tudi moteča in zaskrbljujoča (Giddens 2000, 179). Seksualnost v medijih je stereotipna. Seks pomeni lepoto, mladost in vitalnost (Štulhofer 2003, 12). V potrošniški družbi se postavljajo merila o tem, kdo je spolno privlačen, kar se enači z mladostjo, vitalnostjo in lepoto, ki niso naravno dane, ampak jih lahko dosežemo ali izboljšamo z zdravim načinom življenja, s kozmetičnimi pripomočki in podobnimi potrošnimi dobrinami. Komercializacija seksualnosti je pojav industrije, ki omogoča spolne usluge in izdelke.

V današnjem času medijska kultura s pomočjo televizije, tiskanih medijev, interneta, glasbe in oglaševanja vse bolj izpodriva vpliv vere in družine in tako v vse večji meri kroji pričakovanja na področju spolnosti. V medijih se prikazuje vse odkrito, pretirano, ni več toliko intimnosti in nedoločenosti. Se je pornografija zasidrala v vsakdanje

življenje? Je spolnost postala deerotizirana? V tem poglavju bomo ugotavljali, kakšno vlogo imajo množična občila za komercializacijo seksualnosti. Iz množičnih medijev lahko razberemo spremembe, ki se dogajajo na področju seksualne preobrazbe intimnosti v realnih partnerskih zvezah.

S pomočjo množičnih občil se opredeljujemo, prepoznavamo sebe in druge, čeprav nam lahko medijsko ponujeni vzori in ideje ponujajo tudi napačno percepcijo samoumevnosti in normalnosti (Erjavec 2005, 274). Množična občila konstruirajo realnost, čeprav ni vsaka realnost medijsko konstruirana in ni vsaka realnost tudi medijska realnost (Drame 1992, 849). Predpostavko, da mediji odražajo družbeni svet oziroma da bi ga morali čim bolj resnicoljubno izražati, je v družbeni teoriji izpodrinilo stališče, ki trdi, da je svet (so)konstruiran glede na medijske reprezentacije (Luthar 1998, 7).

Brian McNair (2002, 111) predpostavlja, da ima medijska reprezentacija trojno funkcijo. Prva je razkrivanje seksualnih in vedenjskih norm v dani družbi in določenem času, čeprav se lahko razlikujejo od dejanskega življenjskega sloga posameznikov. To vodi k naslednji nalogi, medijski reprezentaciji kot nosilki ideologije. Skozi medijsko kulturo se, poleg družine, vrstnikov in šole, učimo o naših vlogah, odgovornostih ter odločitvah na seksualnih in drugih področjih. Navedeni funkciji služita medijem kot propagiranje seksualnih in spolnih vlog, s prikazovanjem dejanskega stanja in morebitnega stanja v prihodnosti. Tretja funkcija predstavlja medijsko reprezentacijo v okviru potrošniškega blaga, ki podaja predstave o seksualnosti. Reprezentacije imajo ideološko funkcijo, vendar morajo upoštevati pozicijo posameznikov, seksualnih skupnosti in družbe. Mediji imajo vpliv in hkrati odsevajo socialne odnose.

4.1 Komercializacija seksualnosti v oglaševanju

»Oglaševanje je kreativna množična komunikacija. Je plačana in neosebna oblika sporočanja in spodbujanja procesov menjave izdelkov, storitev, idej, organizacij, ki jo izvaja identificirani oglaševalec« (Jančič 1995, 24). Značilnost sodobnega potrošništva je »želja po izkustvu užitka« (Campbell v Luthar 2002, 256), med telesne užitke, ki prinašajo največje zadovoljstvo, uvrščamo spolnost (Bauman 1999, 24). Zaradi velike zasičenosti medijev z oglasnimi sporočili je danes vse težje pritegniti pozornost

potencialnih potrošnikov. Poleg tega se je znižala občutljivost gledalcev na dražljaje, zato so potrebni vedno močnejši čustveni apeli, ki velikokrat povzročajo zgražanje posameznikov ali šokirajo javnost. S tem je oglaševalčev cilj vseeno dosežen, saj je pritegnil pozornost in brezplačno pojavljanje v množičnih medijih.

Igralka Brooke Shields je bila stara komaj petnajst let, ko se je pojavila v zgodovinskem televizijskem oglasu za kavbojke Calvina Kleina, ki je pomenil prestop dotedanje meje oglaševanja in Kleinu skokovito zvišal prihodke od prodaje. Brooke v oglasu vpraša, če vemo kaj pride med njo in Calvinovimi kavbojkami ter po kratkem premoru odgovori, da nič. Danes bi se nam ta oglas verjetno zdel zelo mil, saj Brooke skoraj ni razkrila golega delčka telesa, kljub temu pa so ga v objavah tistega časa označili kot seksi in škandaloznega ter kot gonilno silo marketinga v seksualno revolucijo. Oglas je bil delno kontroverzen tudi zaradi manekenke same, saj je pri dvanajstih letih igrala prostitutko v filmu *Pretty Baby*, pri snemanju oglasa pa je bila prav tako še mladoletna, zato so ga kritiki označili kot otroško pornografijo. V zgodnjih osemdesetih letih je oglas odprl vrata mnogim oglasom, nabitih s seksualno vsebino in razgaljenimi ženskimi modeli, ki so najprej prodajale spodnje perilo, kasneje pa tudi širok spekter drugih potrošnih artiklov (Streitmatter 2004, 115–118).

Opazovalci medijskih vsebin posvečajo vse večjo pozornost oglasom, ki ženskam vsiljujejo normativno podobo ženskosti. To je norma pretirano poudarjene seksualnosti, ki je namenjena pogledu moškega. Ženska je zgolj slečeni objekt (Bahovec 1998, 30–31). Ženska kot seksualni objekt je prikazana kot prazna lupina, ki ima samo atribut konvencionalne lepote (MacDonald 1995). Oglasi s tovrstno reprezentacijo žensk so še vedno zelo pogosti in se uporabljajo predvsem za oglaševanje ženske kozmetike, parfumov in spodnjega perila.

Od leta 1983 je provokator Calvin Klein prečkal še eno mejo oglaševanja, v vlogi seksualnega objekta je tokrat nastopal zagorel mišičast moški, ki je imel na sebi samo bele spodnjice. Oglas je zanetil nove iskricke seksualno orientiranega oglaševanja, bil je popolnoma osupljiv in Kleinu prispeval še eno zlato jamo (Streitmatter 2004, 119–121). Ženske postajajo voajerke, moški pa objekti ogledovanja (Shales v Streitmatter 2004, 120). Veliko oseb se je spraševalo komu so pravzaprav namenjeni oglasi razgaljenih moških teles. Vodilni kadri Kleinovega podjetja so trdili, da s tovrstnimi oglasi ciljajo

na ženske, ki kupijo 70 procentov moškega spodnjega perila, vendar je precej ljudi verjelo, da so druga ciljna skupina homoseksualci, ki so v vedno večjem številu kupovali oblačila priznanih oblikovalcev. Ne glede na to, kdo jih je gledal, so bili delno razgaljeni moški sčasoma uporabljeni za prodajo širokega spektra proizvodov. Time je zapisal: Ne moreš prodati proizvoda, če ne prodajaš seksa (Streitmatter 2004, 120–121).

V preteklosti so bili moški prikazani kot aktivni, kot gledalci ženskosti (Berger in Mulvey v Barnard 1996, 113–114). Nova, seksualizirana podoba moškega telesa v današnjih časih moške pogosto postavlja v pasivno vlogo (Moore v Barnard 1996, 138). Razgaljeni moški je z rastjo ženske enakopravnosti postal objekt sproščene ženske seksualnosti (Maselj 2001, 24). Moška golota se pojavlja v oglasih, ki nagovarjajo tako ženske kot moške kupce, in postaja vedno bolj sprejemljiva. Lepo moško telo je estetsko, estetika in erotika pa prodajata (Maselj 2001). Nove reprezentacije moškega telesa so vir identifikacije in objekt poželenja (Nixon 2003, 314), tako za ženske kot za moške, ki naj bi se identificirali z modelom. Telo je za sodobnega človeka tista točka, okoli katere gradi identiteto (Shilling 1993, 175). Sodobna potrošniška družba povečuje individualizem, s katerim naj bi vsak dosegel, kar si zasluži. Naša zunanja podoba oznanja kako vidimo sami sebe, kakšen odnos imamo z drugimi, kaj smo dosegli in kakšen nadzor imamo nad življenjem.

Sonja Likar malce karikirano trdi, da so moški stoletja opravljali tri funkcije: bojevanje, oplojevanje in vzdrževanje družine. V današnjih dneh v našem svetu ni vojn, zaradi izuma umetne oploditve jim je odvzeta funkcija razmnoževanja, ženske pa lahko same služijo denar. Moški so se po novem prisiljeni ukvarjati sami s seboj, skrbeti za svoje telo. »Novi« moški ni ne aseksualen, ne androgin, ne kozmetičen. Kar se zdi feminizacija moškega, je v bistvu spontano sprejemanje dejstva, da tradicija izginja (Likar 2001, 22). Hkrati pa postaja ženska vse bolj maskulinizirana. Moška telesa so vse bolj seksualizirana, objektificirana in namenjena razkazovanju (Kuhar 2001, 78). Do petdesetih let minulega stoletja je bilo v ameriških oglasih komaj za tri odstotke razgaljenih moških, leta 2001 je bil njihov delež že 35-odstoten (Likar 2001, 23).

Leta 1985 se je Calvin Klein odločil, da bo osvojil še eno oglaševalsko nišo in sicer s predstavitvijo dveh novih blagovnih znamk dišav za moške in ženske, imenovane Obsession. Nova marketinška strategija je spremenila podobo ameriškega oglaševanja.

Tokrat Klein ni samo odvil oblačil ženskim in moškim modelom v oglasih, pač pa je odstranil tudi oglaševani proizvod. Oglaševalski poznavalci so razvili različne interpretacije oglasov za Obsession. Nekateri so trdili, da so idealno izoblikovana telesa nastopajočih v oglasih odraz modne muhe zdravja in fitnesa, ostali pa so zagovarjali dejstvo, da obelisk okoli katerega so bili postavljeni modeli, predstavlja falični simbol in da so bile nastopajoče osebe v fazi pred orgijo. Vsi pa so se strinjali, da je pomembna in presenetljiva značilnost vseh treh oglasov ta, da v nobenem od njih ni stekleničke z dišavo. Oblikovalec z vizijo je želel, da so njegovi oglasi opaženi in da si jih gledalci vtisnejo v spomin. Zajeten del oglasnega sporočila je bil seksualne narave, saj sta v dveh oglasih oba nastopajoča pokazala precej gole kože, v tretjem pa je bilo okoli obeliska postavljenih šest golih modelov. Podpredsednik ene od vodilnih ameriških oglaševalskih agencij je izjavil, da je Calvin Klein kreativni voditelj erotike v oglaševanju in javnost spodbuja k razmišljanju o seksu in njihovi lastni seksualnosti. Marketinška kampanja za Obsession je bila najbolj uspešna v zgodovini industrije dišav in je kmalu sprožila razvoj imitatorjev (Streitmatter 2004, 121–123).

V osemdesetih letih je oglaševanje, zahvaljujoč Calvinu Kleinu, ki se je odlično držal gesla »sex sells«, sledilo nepretrgani jasni poti. Najprej je spodbudilo množico oglaševalcev k spreobrnitvi ženskih, kasneje pa tudi moških teles, v seksualne objekte, v zadnji fazi pa je prišlo do trenda oglaševanja podob, ki naj bi potrošnike pripravil do ogledovanja in razmišljanja ter končno do nakupa (Streitmatter 2004, 123–125). Calvin Klein še vedno skrbi za to, da so njegovi oglasi provokativni. Oblikovalec tokrat sodeluje s seksi igralko Evo Mendes, ki se je v oglasu za njegov parfem Secret Obsession povsem razgalila, čeprav svoje intimne dele telesa skrbno skriva z rokami. V nekem trenutku je vseeno namerno prikazan del njene prsne bradavičke, zaradi katere so na ameriški televiziji predvajanje omenjenega oglasa prepovedali (LifeStyle Špil 2008).

S prepoznavanjem širokega zanimanja javnosti za seksualne vsebine, ki vključuje tudi bolj deviantne in perverzne oblike, so oglaševalci začeli izrabljati privlačnost le-teh v promocijske namene. Fetišizem, pop kultura, namigovanja na pornografijo in sadomazohizem so bili združeni za prodajo potrošniškega blaga, ki ni bilo nujno povezano s spolnostjo. Seksualna reprezentacija v oglaševanju ni vedno erotična, njen

namen je pritegniti pozornost potencialnih potrošnikov za nakup določenih izdelkov, zato so oglasi lahko predstavljeni na humoren ali ironičen način (McNair 2002, 78).

Septembra 2008 je švedska predstavnica v Evropskem parlamentu, Eva-Brit Svensson, predlagala prepoved oglasov, v katerih so ženske predstavljene kot spolni objekt ali na kakšen drugi način podajajo neresnične spolne stereotipe. Tako bi se poslovili od Eve Herzigove v nadržku Wonderbra, Sophie Dahl v oglasu za Opium parfum, Eve Mendes v oglasu Calvina Kleina in mnogih drugih. Tudi ženske bi bile prikrajšane za žrebce, kot je David Beckham, ki je poziral v spodnjem perilu. Svenssonova je izjavila, da oglasi pogosto postavljajo ženske v ponižujoče vloge in ustvarjajo neresnične podobe o njih. Dodala je še: »Spolni stereotipi v oglaševanju so eden izmed mnogih faktorjev, ki imajo velik vpliv na trud, ki ga vlagamo v to, da bi bila spola bolj enakovredna. Če moške in ženske prikazujemo na stereotipni način, postane težko videti njihove druge sposobnosti.« Agencija za nadzor oglaševanja je povedala, da vsebino oglasov sicer že nadzoruje, vendar je predlagani pristop nepraktičen in neprilagodljiv (Glamour Vanity 2008).

Golota, ki je pogosto glavni krivec za kratko življenjsko dobo in predčasni umik nekega oglasa, se v zadnjem času precej bolj tolerira kot nekoč, vendar samo, če ni poniževalna in če je povezana z izdelkom, ki ga oglas predstavlja. Oglaševalska agencija Leo Burnett je junija 1999 izdala poročilo raziskave, s katero so skušali pojasniti odnos posameznih evropskih držav do spolnosti in s tem povezano uporabo seksualnih tem v oglaševanju. Francoska družba je do tega pojava odprta, slike golote in seksa je videti na vsakem koraku. V nasprotju s Francozi, Britanci na tem področju veljajo za nedozorele in zadržane. Eleganca, stil in lepota so glavne vrednote italijanske družbe, zato je realnost seksa, ko se sprožijo živalski nagoni, preveč neestetska za resnično uživanje. Sproščenost pa ni blizu niti španskemu stereotipu. Tipična Španka prevzame božanski lik device Marije in nestrpno čaka na poroko, medtem ko njen moški »mačo« pooseblja karizmo, moč in uspeh ter vse to potrjuje tudi v postelji. Omeniti je potrebno še kontradiktorno Ameriko, ki v sebi združuje dva pola: sproščen odnos ter v nasprotju s tem skorajda obsesivno politično korektno dožemanje spolnosti (Rupel 2002).

Eden bolj razvpitih primerov v Sloveniji je bila oglaševalska akcija »Kumho tires – prilagodljiva vsaki podlagi«, kjer se je pomanjkljivo oblečena mladenka raztegovala v

gimnastičnem liku »špaga«. Oglaševalsko razsodišče je na podlagi pritožbe enega od porabnikov razsodilo, da je z oglasom kršen 3. člen Slovenskega oglaševalskega kodeksa, ki govori o dostojnosti in pozvalo k takojšnji prekinitvi oglaševanja. Razsodišče je pojasnilo, da je zloraba golote zgolj zaradi zbujanja pozornosti ali šokiranja brez smiselne povezave z izdelkom povsem nesprejemljiva (Bogataj 2001).

4.2 Komercializacija seksualnosti v nanizankah

Učinki televizije so močni predvsem zaradi vizualnosti in slišnosti ter zaradi njene dostopnosti, saj jo ima že skoraj vsako gospodinjstvo. Vpliv televizije ni neposreden in ne vpliva enako na vso množično občinstvo. Omejen je s socialnimi, osebnostnimi in kontekstualnimi dejavniki, pri čemer je učinek tem večji, čim bolj se sporočilo ujema z verovanjem, mišljenjem in razpoložljivostjo občinstva (Luthar 1992). Televizijske nanizanke nam nudijo sprostitev, oddih in razvedrilo. Zaradi svojih preprostih, zabavnih in razumljivih vsebin so dostopne širokemu krogu gledalcev.

Nanizanki *Sex and the City* in *Queer as Folk* sta odlična primera komercializacije seksualnosti v nanizankah. Obe provokativni seriji sta postavili nove temelje seksualnosti na televiziji. Prikazovanje ženskega oprsja in razgaljenih moških zadnjic je postalo vsakdanje, občasno pa smo lahko videli tudi razgaljena telesa moških in žensk v celoti. Pogosta je uporaba sočnih, vulgarnih besed, ki jih v preteklih nanizankah nismo zasledili. Čeprav v *Sex and the City* in *Queer as Folk* nastopajo osebe z različnimi spolnimi usmeritvami, predvsem pa v prvem prevladujejo ženske, v drugem pa moški, sta si seriji precej podobni. Najbolj očitna podobnost je podiranje tabujev z obravnavo tematik in vprašanj, ki se na televiziji pred tem niso predvajala. Obe seriji spodbujata zavedanje žensk in moških o varnem seksu, s čimer se posameznik izogne spolno prenosljivim boleznim in nezaželeni nosečnosti (Streitmatter 2004, 197–198).

Prvotna marketinška strategija ameriške verzije *Queer as Folk* je ciljalo na moško gejevsko občinstvo, vendar se je kmalu izkazalo, da precejšen delež občinstva sestavljajo gledalke. Že v prvih delih so gledalci lahko prvič videli simulacijo doslej morda najbolj nazorno nakazanega spolnega akta med dvema moškima, kar je šokiralo ameriško publiko, ki dotlej ni bila vajena niti tradicionalno nakazanih spolnih aktov na televiziji. Scene so vsebovale analni spolni odnos, skupno masturbacijo in nakazane

felacije. Gledano z vidika perečih družbenopolitičnih tem je nanizanka v svojih pet sezon vključila skoraj vse aktualne tematike: nasilje nad homoseksualci, istospolno poroko, umetno oploditev, posvojitvev otroka s strani istospolnih partnerjev, HIV, zaščito pred spolnimi boleznimi, internetno pornografijo itd. Humor je povezovalni člen med homoseksualno in heteroseksualno publiko, je edinstven, včasih splošen in se ne nanaša vedno le na homoseksualno tematiko (Gutman 2007, 154).

S prizori dveh moških sredi spolnega akta je kamera prešla v voajersko funkcijo, odnos dveh homoseksualcev je postal vizualiziran ter s tem detabuiziran. Največ zanimanja je serija požela pri heteroseksualnem občinstvu, ki teh prizorov ni nikoli videla. Lika geja kot smo ga spoznali pred tem v nanizanki *Will and Grace*, aseksualnega, zabavnega, očarljivega, najboljšega ženskega prijatelja, tolažnika, ni več. V *Queer as Folk* postane homoseksualec osrednji lik, ekspresiven, aktiven in bistveno agresivnejši, heteroseksualni liki pa dobijo stransko vlogo (Gutman 2007, 156–158).

V nanizankah *Sex and the City* in *Queer as Folk* sta promiskuitetna predvsem dva igralca, Samantha in Brian. Oba požirata moške kot za stavo. Samantha se včasih boji, da ji je že zmanjkalo »zaloge« moških na Manhattan-u, zato ima razmerje z lezbijko, Brian pa v skoraj vsaki epizodi spolno občuje z dvema ali več različnimi moškimi in trdi, da ne veruje v ljubezen ampak v seks (Streitmatter 2004, 200–201). V seriji *Queer as Folk* lahko spremljamo hedonizem, seks brez zadržkov, erotizirana moška telesa in direktna povabila, vendar stavek »vse se vrti okoli seksa« po nekaj nadaljevanjih izgublja čar in v ospredje pridejo razočaranja zaradi neuspešnih razmerij (Gutman 2007, 159).

Serija *Sex and the City* je pravi fenomen v filmski industriji, saj se je z njo začela neke vrste druga seksualna revolucija. Ključna značilnost nanizanke je sproščen in odkrit pogovor štirih prijateljic o razmerjih in spolnosti, ki razkriva tabuje in ustvarja nove, presenetljive resnice (McCabe in Akass v Akass in McCabe 2004, 13). Spolnost je predstavljena z zelo življenjskega vidika, skozi humor, na preprost in razumljiv način. V nanizanki se pojavljajo tudi banalni problemi, ki drugje v medijih niso zastopani, kot na primer glavna junakinja Carrie, ki se videva z vplivnim moškim, ki ji razkrije svojo potrebo, da bi rad, da urinira po njem. Ali pa bolj konzervativna junakinja Charlotte, ki mora vsak dan pisati dnevnik v imenu svoje vagine, ki ji povzroča zdravstvene težave.

Zgodbe, predstavljene na ta način, so, kot kaže, precej zaželeni v javnosti, saj je *Sex and the City* zelo gledana serija v več državah, kljub temu, da je doživela kritike, da spodbuja nemoralnost s hedonističnim načinom življenja in upodablja ženske kot spolne objekte.

Glavno načelo serije je užitek v seksu in ne toliko nevarnost le-tega. Carrie, Samantha, Miranda in Charlotte niso kaznovane, ker so spolno aktivne, niso prikazane kot upadle, uničene, ampak so nagrajene in pohvaljene, kar je precej nenavadno za filmsko ali televizijsko reprezentacijo ženske seksualnosti. Medtem, ko širša kultura težka priznava žensko pravico do užitka, feministke tretjega vala seksualno svobodo pojmujejo kot temeljno pravico, podobno volilni pravici. Čeprav imajo vse protagonistke serije jasn pristop k spolni zadovoljivosti, je le-ta v glavnem izražena v karakterju Samanthe, ki je najbolj seksualno aktivna in potešena. V enem od prizorov je Samantha panična, ker prvič v življenju ni doživela orgazma in v pogovoru s prijateljicami trdi, da seks brez orgazma ni vreden nič. S poudarjanjem ženskega orgazma kot temeljne pravice in glavnega dela spolnega odnosa je *Sex and the City* izpodbil prevladujoče podobe heteroseksualnosti v medijih, saj je predvsem v pornografskih filmih ženski orgazem podrejen moškemu užitku (Henry v Akass in McCabe 2004, 75–76). Samantha tudi poučuje Carrie, da od leta 2000 naprej spolne oznake ne bodo obstajale, saj ne bo več pomembno ali spiš z moškim ali z žensko in bodo postopoma vsi postali »panseksualni« (Henry v Akass in McCabe 2004, 79).

Drugi val feminizma je ženskam sporočil, da je princ na belem konju patriarhalna izmišljotina, ustvarjena zato, da spremeni žensko v pasivno, šibko in potrebno moške pomoči. Za srečo ženske ne potrebujejo moških. *Sex and the City* prikazuje nenehno spreminjajoča pravila heteroseksualnega razmerja, v katerem ženska ne sprejema več tradicionalnih vzorcev ženskosti, moški pa niso prepričani o svojih javnih in zasebnih vlogah. Moškost je postala nestabilna identiteta, ki potrebuje ponovno obravnavo, saj je soočena z novo, neodvisno, seksualno osvobojeno ženskostjo. Formula za idealnega romantičnega heroja je tako postala negotova (Di Mattia v Akass in McCabe 2004, 17–18). Gre za proces individualizacije, v katerem posameznik sam določa svojo identiteto.

Malo televizijskih nanizank je imelo tak vpliv na sodobno kulturo kot *Sex and the City*, saj je pomembno prispevala k običajnim kulturnim razpravam o modnih trendih, spolu,

seksualnosti in odnosih ter odprla debate o moderni ženskosti in samski ženski (McCabe in Akass v Akass in McCabe 2004, 2). Astrid Henry (v Akass in McCabe 2004, 9) trdi, da nanizanka ponuja nove smernice moderne ženske, ki se je odločila ostati neporočena, medtem ko nudi nove oblike ženskih sposobnosti in seksualnosti. Vse štiri junakinje nanizanke imajo dom samo za spanje, seksanje ali telefoniranje, hišnih opravil nikdar ne izvajajo. Namesto tega te ženske letijo od ene erotične avanture do druge in o njih razglabljujejo na svojih druženjih (Merck v Akass in McCabe 2004, 61). Tudi liki v *Queer as Folk* se gibajo med garderobo, telovadnico, klubom, spalnico in restavracijo. Njihove ljubezenske zveze so večinoma kratkotrajne, medtem ko njihova prijateljstva delujejo večno. Ker nihče ne definira dejanskih želja in zahtev pri vzpostavljanju resne zveze, prevladuje občutek praznine (Gutman 2007, 159).

Manhattan, tako kot Manchester v *Queer as Folk*, deluje kot gosto naseljen, a geografsko stisnjen prostor, ki omogoča pogosta srečanja z novimi spolnimi partnerji, kakor tudi nenehna druženja med prijatelji. Ta socialna varnost, tako v *Queer as Folk* kot v *Sex and the City*, omogoča glavnim junakom, da se osredotočajo na osebno olepšavo, uspeh v karieri, trajno prijateljstvo in prizadevanje za erotično zadovoljstvo (Merck v Akass in McCabe 2004, 61).

V seriji *Sex and the City* smo lahko spremljali tudi resnejše tematike, ki jih lahko le redko spremljamo v zabavnih oddajah, na primer splav, menopavzo, neplodnost in rak dojke. Na vrhu seznama obravnavanih tem lahko postavimo vprašanje nezvestobe (Streitmatter 2004, 201), ostale teme pa so še partnerski odnosi, prijateljstvo in iskanje smisla v življenju.

Če televizija sledi spremembam v razmišljanju feministk, potem *Sex and the City* vključuje elemente »tretjega vala feminizma«, v katerem se feministke od svojih predhodnic razlikujejo po tem, da niso nikdar živele v svetu brez ženskih gibanj. Nanizanka obravnava precej vprašanj in tem, predvsem glede ženske seksualnosti, o katerih razpravljajo pisateljice tretjega vala. (Henry v Akass in McCabe 2004, 65–70). Glavna igralka, Sarah Jessica Parker (Sohn 2002, 24) trdi, da so igralka imele veliko koristi od ženskega gibanja, saj so seksualno svobodne, spijo in prijateljujejo lahko s komerkoli ter imajo možnost in sposobnost biti uspešne. Vseeno pa misli, da nanizanka ni feministična, ampak, da samo izraža nekatera ženska stališča. *Sex and the City*

ponuja svežo alternativo večini upodobitev ženske seksualnosti množičnih medijev in odraža pomembno vizijo ženskega vzpona, ko je oseba lahko hkrati feministična in seksualna (Henry v Akass in McCabe 2004, 82).

Nadaljevanka *Queer as Folk* je pometla s standardnimi stereotipi, saj je namesto ženskega erotiziranega telesa postavila v ospredje moškega, torej je namenjena mladi ženski publiki, ki se prepusti voajerskim, hedonističnim in estetskim užitkom. Vendar ženska v tej nadaljevanki ni subjekt, ampak je v tipično moškem pogledu zamenjan samo objekt, namesto ženske kot objekta, je objekt moški (Gutman 2007, 161–163). Zanimivo je, da se heteroseksualno občinstvo ni kritično odzvalo na serijo, plaz kritik se je sprožil od homoseksualcev, ki so nasprotovali prikazovanju gejev kot brezsrčnih mesenih užitarjev in popačeni predstavitvi življenja gejevske skupnosti (Gutman 2007, 165). Glede na uspeh serije *Queer as Folk*, lahko v prihodnosti pričakujemo bohotenje moškega objekta v popularni kulturi (Gutman 2007, 169).

Nanizanka *Sex and the City* je prežeta s postmodernim vsakdanjim življenjem, v katerem ni nič stalnega, predvidljivega in kjer posameznik nenehno dela na sebi in odnosih z drugimi. Predstavlja idejo hitrega sveta, kjer sta pomembni ustvarjalna in vizualna uspešnost. *Sex and the City* je kulturna serija, saj je povzročila veliko sprememb v pojmovanju spolnosti, samskosti, mode, hedonizma... Vplivala je na mnoge ženske, ki so se večinoma poistovetile z vsaj eno od junakinj serije. Zanimivo je tudi to, da so nanizanko spremljali tudi moški, morda z namenom, da bi bolje spoznali ženski svet.

4.3 Komercializacija seksualnosti v glasbi

Jim Morrison je bil član ene izmed najbolj priljubljenih rockovskih skupin vseh časov, *The Doors*, ki je ponudila nekaj, kar do tedaj ni bilo nikoli slišano, mešanico džez, rocka in bluza. Ime skupine je Morrison pojasnil tako: »Obstajajo tako poznane kot nepoznane stvari – in med njimi so vrata.« Jimova pot do »vrat zaznavanja« je že takrat vključevala jemanje različnih substanc, najpogosteje alkohola in LSD-ja, čeprav je poskusil vse, kar mu je prišlo pod roke. Glavni razlog za uspeh skupine sta bili dve lastnosti, ki jih je pevec vnesel v skupino – temačna besedila in neskončna karizma (Wikipedia 2009), ki je pripomogla k njihovemu prodoru v najbolj vroče klube Los Angelesa, saj je Morrisona opazila iskalka talentov Ronnie Haran, ki je kasneje

priznala, da jim je nastope omogočila zaradi najbolj seksi rock 'n' roll zvezde, kar jih je kdajkoli videla. Haranova je navdušeno pripovedovala o čednem dvaindvajsetletniku, ki je držal mikrofona na način, ki je vsaki ženski v občinstvu dal občutek, da se ljubi z njo. Morrisona so tudi v številnih revijah označili kot seksualnega boga. Eden od avtorjev je trdil, da je poslušanje Jimovega petja tako dobro kot seks, nekdo drug je zapisal, da je njegovo petje kot afrodiziak, saj se ne dotakne srca, ampak požgečka prostato. Newsweek ga je zaradi njegovega prispevka k seksualni revoluciji označil za prvega erotičnega politika v državi (Streitmatter 2004, 45–46).

Morrison je užival, ko je med nastopi pod seboj čutil energijo občinstva, ki je delalo to, kar jim je rekel on. Pevec je doživel veliko uspehov, vendar se zaradi tega ni umiril, ampak je, pijan od viskija in moči, na koncertih še bolj manipuliral z množico in zmerjal vse navzoče. Doorsi so na koncertih oboževalce spravljali v blaznost in nemalokrat so po zraku letela oblačila obiskovalcev. Na enem od njihovih razprodanih koncertov je bil Morrison pijan kot še nikoli in je občinstvo zmerjal z idioti, nato pa naj bi se razgalil množici (Wikipedia 2009), čeprav so nekateri obiskovalci trdili, da do tega ni prišlo. Med nastopom na odru naj bi Jim tudi pokleknil pred kitarista Robbya Kriegerja in simuliral oralni seks (Streitmatter 2004, 53). Njegovo početje ni ostalo nekaznovano, mesto Miami mu je izdalo zaporni nalog, v katerem ga je obtožilo nespodobnosti na javnem mestu, pijanosti ter bogokletnosti. Čeprav je množica pričakovala prav takšne in podobne Morrisonove izpade, saj so bili neločljivo povezani s podobo Doorsov, so se mediji tokrat obrnili proti njemu. Jim se je na medijsko gonjo odzval s še več pitja in drogami. Sojenje Morrisonu se je končalo z obsodbo, saj je o njegovem primeru odločal vidno nerazumevajoč sodnik in porota, sestavljena izključno iz ljudi, starejših od 40 let (Wikipedia 2009). Po obsodbi so uradniki iz različnih mest začeli eden za drugim odpovedovati koncerte Doorsov. Tudi številne radijske postaje so se zbale, da bi jih ljudstvo označilo za nemoralne, zato so prenehale s predvajanjem njihove glasbe (Streitmatter 2004, 53).

Jim je živel zelo boemsko življenje. Že med filmskim študijem v Kaliforniji, si je v univerzitetnem naselju prislužil sloves najbolj promiskuitetnega možkega, ker je pogosto imel odnose z več ženskami v istem tednu, kar je bilo v duhu svobodne ljubezni, ki jo je narekovalo takratno obdobje (Streitmatter 2004, 45). Kasnejša zveza s

Pamelo Courson je imela mnogo vzponov in padcev, vključevala je pogosto drogiranje, verbalno nasilje in nebrzdano ljubimkanje z drugimi partnerji, a kljub temu privlačnost med njima ni usahnila. Marca 1971 sta se preselila v Pariz, ker naj bi bila Pamela zaskrbljena zaradi Jimovega alkoholizma, Jim pa zaradi Pamelinega drogiranja. Julija 1971 je umrl v kopalni kadi, v Parizu, njegova skrivnostna smrt je še danes predmet mnogih predvidevanj. Ena od govoric je tudi ta, da je zaradi svojih uporniških idej postal nevaren in ga je zato usmrtila Cia (Wikipedia 2009).

Množica oboževalcev se že tri desetletja zgrinja na Morrisonov grob v Parizu, kjer se mu poklanjajo. Zakaj se je pevec, ki pred dvaindvajsetim letom ni kazal nobenega zanimanja za glasbo, in nato slabih pet let kasneje umrl, povzročil tako globoko vdanost v mnogih posameznikih? Vodilni vokal Doorsov je kot noben glasbenik do tedaj izžareval seks. Svojo vitko postavo je ovil v oprijeto usnje in pričel s teatralnim nastopom na odru, ki je njegovo petje spremenilo v erotično izkušnjo (Streitmatter 2004, 55). Čeprav je v enaindvajsetem stoletju težko ceniti inovativen Morrisonov nastop, je z njim prestopil takratne meje seksualnega prikazovanja na odru (Streitmatter 2004, 49). Rokerjevo nezaslišano zasebno življenje in močna seksualna sporočila njegovih pesmi so še dodatno prispevala k njegovi mističnosti. Drzni Kralj kuščarjev, kot so ga nekateri poimenovali, je pustil nepozaben pečat v ameriški glasbi, predvsem s povezovanjem seksa in glasbe (Streitmatter 2004, 55).

Medtem, ko je na primer Playboy, ki je tudi obravnavan v diplomski nalogi, ciljalo na moško populacijo za nakup revije, je Jim Morrison poskrbel za ženske. Seksualni provokator je zgradil bazo oboževalcev, predvsem deklet in žensk, ki so kupovale njegove plošče, da bi slišale njegov zapeljiv glas ter se na koncertih prerivale v množici, da bi bile čim bliže drhtečemu, s potom prepojenemu telesu (Streitmatter 2004, 56).

Jim Morrison po toliko letih še vedno ostaja eden izmed najbolj vplivnih in priljubljenih pevcev v zgodovini rock glasbe. Do danes je ostal prototip rock zvezde: seksi, uporniški in skrivnosten. Usnjene hlače, ki so bile obvezen del njegove garderobe na koncertih, so postale zaščitni znak vseh izvajalcev rocka (Wikipedia 2009). Morrison je vplival tudi na mnoge kasnejše glasbene zvezde, delno tudi na Madonno.

Od trenutka, ko je se je Madonna v sredini osemdesetih let pojavila na sceni, je naredila vse, kar je bilo v njeni moči, da bi šokirala javnost. Svetlolasa bomba je najprej odprla predmet razprave glede seksualne represije katoliške cerkve, nato si je zamislila izobraževanje milijonov mladih o nevarnostih AIDS-a, kasneje pa je podala eksplozivne izjave o splavu, ki tokrat niso žalile konzervativcev, ampak liberalce, ki so bili do tega trenutka njeni zavezniki. Kraljica popa je uspevala na kritikah in skozi cel čas delovanja konstantno slavila seksualno moč žensk (Streitmatter 2004, 126–127). Madonna je superzvezda že več kot dve desetletji in ostaja trdno zasidrana na vrhu. Eden največjih njenih dosežkov je verjetno način, kako je s svojo glasbo, videospoti in seksualnostjo manipulirala z mediji in javnostjo (RTVSLO 2007).

Cerkev je užalila s pesmijo *Like a Virgin*, z besedilom, svojim nenavadnim videzom in načinom njenega nastopa na MTV in v videu. Katoliško cerkev je označila kot mazohistično, ker se veliko število katoličanov udeležuje terapij, v katerih se skušajo znebiti občutka izvirnega greha, pogosto pa je o njej govorila z osebnega stališča, ker naj bi cerkev imela negativen vpliv na njeno dušo. Še bolj podžigajoča je bila njena izjava o religijskih ikonah, ki jih je spremenila v odrske rekvizite, da so križi »seksi«, ker je na njih gol moški (Streitmatter 2004, 129–131). Za video *Like a Prayer* je katoliška cerkev izjavila, da žali katoliško vero in ko je Madonna leta 1987 odšla na turnejo, je papež pozval Italijane, naj bojkotirajo njene koncerte, vendar ga ni nihče poslušal. Videa *Justify My Love* zaradi preveč odkrite seksualnosti ameriški MTV ni želel predvajati (RTVSLO 2007).

Naslednja Madonnina kampanja je bila, prav tako kot prva, osnovana na njenih lastnih izkušnjah. Madonnino zvezdnitvo je sovpadalo z odkritjem AIDS-a kot najsmrtonosnejšo spolno prenosljivo boleznijo v zgodovini. Ljudje so bili tako prestrašeni, da so se med drugim izogibali sobam, kjer so bili okuženi pacienti. Okužen je bil tudi njen prijatelj Martin Burgoyne, ki ga je Madonna vse do smrti finančno in moralno podpirala. Madonnina dejanja in izjave na to temo so verjetno rešile življenje marsikateremu mladostniku, saj se je posvečala zdravstvenemu izobraževanju in poudarjala, da sta strah in stigma nezaželena, ter da je treba prijateljem, okuženim z AIDS-om, stati ob strani. Na koncertih je svoje oboževalce nagovarjala k odgovorni spolnosti, k uporabi kondoma, in uporabila ogromne zaslone na odru za dramatično komuniciranje sporočila »Safe Sex«, česar si noben drug zvezdnik dotlej ni drznil.

Poleg spodbujanja javne zavesti, je Madonna prispevala tudi veliko finančnih sredstev za boj proti smrtonosni bolezni (Streitmatter 2004, 131–133).

Video »Papa Don't Preach« je sprožil številne diskusije in različne interpretacije, česar se je Madonna nedvomno zavedala. Besedilo pesmi temelji na tem, da je dekle zanosilo s fantom, ki ga njen oče ne odobrava, vendar se odloči, da bo otroka obdržala in prosi očeta, naj ji ne pridiga, ampak naj ji stoji ob strani. Mnogi so si pesem razlagali kot nasprotovanje splavu in kot sporočilo mladim oboževalkam, da je nosečnost lepa stvar in naj ne upoštevajo mnenja staršev, šole in kogarkoli, ki jih prepričuje o čem drugem. Druga razlaga pa govori o tem, da bi morala mlada nosečnica poiskati nasvet pri drugih, vendar mora biti končna odločitev glede njenega telesa odvisna samo od nje same. Dekle lahko samo sprejema odločitve, kot avtonomna oseba, ki ima pravico do izbire glede lastnega telesa, brez ozira na to, kaj si mislijo moški in ne glede na to, da je še mlada. Madonna je v svojih pesmih, videih in izjavah nenehno poudarjala žensko seksualno moč in njihovo neodvisnost (Streitmatter 2004, 134–135).

Leta 1992 je kraljica popa izdala svojo prvo knjigo s preprostim naslovom *Sex*, ki je polna Madonninih erotičnih fotografij. Dvignila je veliko prahu in je bila hkrati odlično marketinško orodje za boljšo prodajo albuma *Erotica*, ki je izšel ravno v tem času. V svoji knjigi med drugim piše o tem, da pornografija ne degradira žensk, ker nastopajoče osebe niso prisiljene, ampak se same odločijo za poziranje ali nastop v filmu. Poleg tega priznava, da ji je všeč ogledovanje fotografij v *Playboyu*, ker so gola ženska telesa fantastična (Pavlica 2001).

Madonna še vedno rada razburi s kakšnim škandalom, tako se je leta 2003 na podelitvi MTV-jevih nagrad poljubljala s pevkama Britney Spears in Christino Aguilero. Med promocijo svojega albuma *Hard Candy*, v Parizu, je zvezdnica iz množice potegnila eno od svojih oboževalk, jo objela in jo začela nežno božati ter ji na koncu namenila še vroč francoski poljub (The Sun 2008). Madonna s tem dokazuje, še vedno rada provocira javnost in medije ter da ji očitno še ni zmanjkalo gradiva.

4.4 Komercializacija seksualnosti na internetu

Internet postaja najbolj množičen medij, dosegljiv vsakemu in povsod, ki je prevzel vse vsebinske značilnosti klasičnih medijev in jim dodal nove razsežnosti. Na internetu lahko vsak sodeluje aktivno, tako je lahko vsak posameznik prejemnik ali ponudnik pornografske vsebine. Pornografija na internetu je zelo razširjena, predvsem pa se je poslužuje veliko število oseb, saj imajo enostavno možnost dostopa v zasebnosti in udobju svojega doma. Ni se jim treba več bati, da jih bo znanec opazil, ko bodo v videoteki šli na oddelek za polnoletne osebe ali da jih bo kdo slišal, ko bodo v trafiki kupovali pornografske revije.

Seksualne značilnosti internetne pornografije, tako kot pretekle povezave med seksom in mediji, vključujejo nekatere podobnosti: ženske so predstavljene kot spolni objekti, cenjena sta nezvestoba in priložnostni seks, seksualni odnosi med moškim in žensko pa niso enakopravni, ampak je moški dominanten. Pomembna značilnost interneta so še posebna spletna mesta, prilagojena različnim fetišem in pedofiliji (Streitmatter 2004, 211–212).

Pornografska industrija je kljub liberalizaciji medijskega prostora večinoma skrita očem javnosti. Zaradi molčečnosti vpletenih se pojavljajo različna ugibanja o razsežnostih in zaslužkih industrije, ki jih antipornografska gibanja napihujejo, da bi širša javnost dobila vtis o večjih in bolj pokvarjenih poslih kot so v resnici. Proces razvoja pornografije v ekonomsko pomemben sektor kulturne industrije je povezan z razvojem tehnologije in povpraševanjem. Vsaka tehnološka inovacija je omogočila in olajšala proizvodnjo in potrošnjo pornografskega materiala. V zadnjem času je predvsem internet posameznikom olajšal psihične in socialne težave, s katerimi so se srečevali ob, na primer, vstopu v rdeči del trgovine, saj jim je sedaj žgečkljivo gradivo na voljo v zasebnosti doma (McNair 2002, 38). Dejstvo je, da so nove tehnologije vedno uporabljene v seksualne namene (Califia 1994, 169) in obratno seks veliko prispeva k razvoju novih komunikacijskih tehnologij. Seveda vse to ne bi bilo mogoče brez tako obsežnega povpraševanja po pornografskem materialu (McNair 2002, 39). Od 90. let prejšnjega stoletja dalje se pojavlja nov segment seksualnih potrošnikov in sicer žensk (heteroseksualnih in lezbijk) ter homoseksualcev, čeprav je ta trg še vedno zanemarljiv v primerjavi s heteroseksualnimi povpraševalci (McNair 2002, 44).

Pornografija je ena izmed najbolj politično kontroverznih vprašanj med študiji spolnosti. Skoraj vsi moški priznavajo, da so nekako izpostavljeni pornografiji. Mnogo od njih je golo žensko prvič videlo v pornografski reviji. Pornografija je prizorišče pomembnih političnih trenj, desnica trdi, da sramoti človeško dostojanstvo, tako kot kontracepcija, homoseksualnost in splav, radikalne feministične kampanje pa vidijo pornografijo kot izprijen izraz sovraštva do žensk, v povezavi s posilstvom, zlorabo partnerja in spolnim pohabljanjem. Po mnenju feministk predstavljajo pornografske podobe podrejanje žensk (Kimmel 2004, 342). V pornografiji vladajo falocentrične norme, zato so pornografske podobe simbolične reprezentacije patriarhalne moči v heteroseksualnem odnosu, v katerem je ženska opazovana, moški pa je opazovalec. Seveda je potrebno ločiti pornografijo in erotiko, čeprav si lahko meje zariše vsak posameznik drugače. Malamuth in Linz (1993, 2) ju razlikujeta takole: »Pornografija [...] dobesedno pomeni 'upodobitve dejanj prostitutk'«. Ženska je upodobljena kot objekt moškega užitka. »Erotika [...] se nanaša na spolno ljubezen in se pogosto uporablja za literarna in umetniška dela, ki imajo seksualno kvaliteto ali temo.« Po mnenju Giddensa se pornografija osredotoča na zelo intenzivno spolnost in plitva čustva (Giddens 2000, 124). Vse pornografske upodobitve imajo skupno točko, da so bile narejene zato, da bi nekoga razvnele, kar nadalje vodi k spolnemu odnosu ali masturbaciji (McNair 2002, 40).

McNair (1996, 80) označi pornografijo kot eno izmed elementov seksualne stratifikacije, ki vzdržujejo patriarhalne odnose z naturalizacijo moške dominacije. Pornografija je eden močnejših dejavnikov reproduciranja razmerja spolne neenakosti v družbi (Šribar 2006, 1). V skladu z resolucijo Evropskega parlamenta je pornografija: »sistematična praksa izkoriščanja in podrejanja na podlagi spola, ki ženske prikrajša ... in prispeva k neenakosti spolov, k že tako neenakim strukturam moči v družbi in k ženski podrejenosti in moški dominaciji« (Šribar 2006, 11). Dworkin (2003), v skladu s propornografsko interpretacijo, konzumpcijo pornografije, ki je vseprisotna, uvršča v okvir pravice do seksualne svobode in moralne neodvisnosti.

Pornografija ima svoje korenine veliko stoletij nazaj, vendar se je pomembna evolucija zgodila v zadnjih petdesetih letih. V šestdesetih letih je Playboy začel prikazovati gola ženska telesa, čez približno deset let pa se je razširila ponudba videokaset. Oba preboja pa ne pomenita veliko v primerjavi z rastjo v zadnjem desetletju dvajsetega stoletja, saj

je leta 2000 število spletnih mest za odrasle preseglo 60.000. Do leta 2004 je internetna pornografija postala pomembna kulturna sila, zato so jo številne ameriške vodilne izobraževalne institucije uradno razglasile za fenomen (Streitmatter 2004, 212).

Danes pornografija prodira v vse družbene pore, najdemo jo povsod. Na eni strani so tisti, ki trdijo, da je pornografija škodljiva, na drugi so tisti, ki pravijo, da ni. Veliko je polemik o tem, ali obstaja povezava med seksom in nasiljem. Po raziskavi na MS NBC je v ZDA 20 milijonov ljudi, ki redno gledajo pornografijo, od tega jih ima 1 odstotek resne probleme zaradi odvisnosti od internetne pornografije (Dajana 2008). Šokanten je podatek, da se v ZDA nekateri moški vsak dan masturbirajo med gledanjem seksualno mučenih žensk. Kljub temu je trditev feministk, da pornografija sproža posilstva in da povzroča otopelost glede resničnih učinkov nasilja do žensk, težko empirično dokazljiva. Le nekaj raziskav je dokazalo empirično povezavo, čeprav so posamične študije dokazale zmerne spremembe v obnašanju moških, takoj po izpostavitvi nasilni pornografiji (Kimmel 2004, 342).

Demokratizacija je pripomogla k širitvi nasilne vsebine v pornografskih revijah, videokasetah, predvsem pa na internetu. Morda je to prikaz tega, da se potrošniki naveličajo določene vsebine, zato jim mora trg slediti in jim ponuditi nekaj novega. Tako večja gledanost pornografije na enem nivoju povzroči manjše zadovoljstvo z vsebino, saj gledalec postane zasičen, kar vodi k temu, da potrošnik išče nove, bolj nasilne oblike seksualnih vsebin, ki ga bodo ponovno razvnele (Russell 1993). Internetna pornografija prikazuje moškega v dominantni poziciji, ženske pa v vlogi žrtve in sicer v veliko večji meri kot v revijah in video kasetah, kar namiguje na to, da je demokratizacija pornografije povečala stopnjo nasilja in sovraštva do žensk, prikazanega v pornografskih vsebinah. To odkritje potrjuje nekatere radikalno feministične kritike pornografije: pornografija razjasni univerzalno sovraštvo do žensk, njena funkcija v družbi moške premoči je erotiziranje moške nadvlade, seksizem želijo prikazati kot spolno dražljiv (Barron in Kimmel v Kimmel 2004, 349). Goreči nasprotniki pornografije so tudi verski privrženci, ki verjamejo, da je bogokletna, ker spodkopava misel, da je spolnost podrejena biološki funkciji reprodukcije, ki je uresničljiva v zakonskem stanu (McNair 2002, 53).

McNair (2002, 55–56) trdi, da izpostavljanje pornografski vsebini ni povezano z nasilnimi dejanji moških, kar utemeljuje s tem, da je v striktno cenzuriranih muslimanskih državah, ki ne dovoljujejo prikazovanja pohujšanja, veliko več primerov nasilja nad ženskami kot v razvitih deželah, kjer je le-ta dovoljena. Tako so na primer ženske v nekaterih predelih ujetnice v lastnem domu, nekatere pa žive zažgejo, ker se upirajo dogovorjeni poroki. Seveda so to ekstremni primeri, s katerimi je skušal McNair pojasniti, da z razumevanjem zgodovinske, širše družbene perspektive lahko zavržemo domnevo o povezanosti med izpostavljenostjo pornografiji in nasiljem moških nad ženskami.

Pozitivna stran spletne pornografije je predvsem enostavna možnost dostopa in zasebnost kraja, kjer se pornografijo gleda, kar pa je po drugi strani tudi negativna lastnost, saj enostaven dostop ogled pornografije omogoča tudi mladoletnim osebam. Pornografija ne ozavešča svojih gledalcev o nevarnosti zanositve in spolno prenosljivih boleznih, spodbuja pa tudi spolno neenakopravnost, saj ženske večinoma prikazuje kot spolne objekte. Zelo problematičen je tudi enostaven dostop do spletnih mest pedofilije (Streitmatter 2004, 217–219). Pornografija je lahko tudi alternativa prostituciji, ki s seboj pritegne nevarnost spolno prenosljivih boleznih in nasilje nad ženskami, ki se prodajajo. Tako pornografske vsebine, ki so z razvojem tehnologije vedno bolj realistične, omogočajo spolno zadovoljitev brez rizika, s katerim se posamezniki srečujejo ob osebni srečanju s prostitutkami (McNair 2002, 41).

Zaradi vse večjega porasta pornografije imajo predvsem mladi, ki so veliko na internetu, popačeno sliko realnosti in lahko zamenjujejo virtualnost z resničnostjo. Zato bi morala biti pornografija dostopna samo osebam, starejšim od 18. let (Dajana 2007). Pornografski svet je idealiziran, zreduciran na dejanje spolnega akta, saj je moški spolni organ vedno v erekciji, ženske so vedno voljne seksa, tudi v sadistično-mazohističnih prizorih in dejanjih posilstva ni očitnih znakov nasprotovanja. Zavezanost, odgovornost in poroka, ki so del resničnega partnerskega odnosa, so v pornografskih stvaritvah skoraj vedno odsotne (McNair 2002, 40). Pisanje o seksu na vulgaren način in objavlanje neprimernih slik ne bo privedlo do detabuizacije seksa. Spolni akt z eksplicitnim kazanjem spolnih organov, ki ga lahko gledamo vsepovsod in kadarkoli, povzroča gnus in odpor. Danes ljudje večino časa sedijo v službi, pred svojimi

računalniki ali televizijo, kjer imajo dostop do pornografskih vsebin, preko katerih se enostavneje zadovoljijo, kot če bi se trudili seksati s svojim partnerjem (Dajana 2007).

Kaj bi se zgodilo, če bi se podrle vse moralne in legalne meje, če cenzura ne bi več obstajala? V času naprednega kapitalističnega sveta ta scenarij ni zanemarljiv, čeprav so še vedno prisotne etične omejitve, ki izhajajo iz verskih in političnih prepričanj, in mnogim ljudem preprečujejo prehod v »pornosfero«. Glede na to, da je seksualni tabu univerzalna značilnost človeške družbe, ki se spreminja v času in prostoru, je skoraj nemogoče, da bi bila pornografska vsebina vedno in povsod dostopna ter necenzurirana, saj že po definiciji predstavlja ogrožanje javne morale in okusa (McNair 2002, 42). Kljub temu imajo v kulturi, ki spoštuje vrednote svobodnega izražanja in uspešnega kapitalizma, pornografske spletne strani rožnato prihodnost (Streitmatter 2004, 219).

4.5 Komercializacija seksualnosti v tiskanih medijih

Leta 1953 se je šestindvajsetletniku porodila ideja, da bi v eni reviji združil literarno vsebino in slike golih žensk. Tako je nastal Playboy, ki je bolj kot katerikoli drug medij nakazal, da je nastopilo novo obdobje podiranja seksualnih tabujev, saj fotografije simpatičnih razgaljenih deklet niso sprožile nobenih protestov. Hugh Hefner, ki je postal mednarodna seksualna ikona, je odkril formulo, kako široki množici predstaviti erotiko, ki so jo mnogi zatem skušali imitirati. Playboy je dvignil nacionalno zavedanje o seksualnih temah in sprožil javne debate o seksu, katere si pred tem nihče ni drznil obravnavati. Ponudil je idejo o spolnih odnosih pred poroko in o seksanju z več osebami hkrati ter idejo o tem, da ljudje nismo monogamna bitja, kar je bilo v popolnem nasprotju s takratno ideologijo, saj so bila na televiziji strogo prepovedana namigovanja na spolnost med dvema neporočenima partnerjema. Poleg tega se je morala pri nakazovanju spolnosti pod rjuhami vedno videti vsaj ena naramnica ženske, ki je nakazovala na to, da igralca v postelji nista gola (Streitmatter 2004, 16–20). Članki so spodbujali k seksu pred poroko, saj naj bi si s tem zagotovili uspešen zakon, k priložnostnemu seksu, ki je vznemirljiv, in k svingerstvu, saj naj bi se meseni užitki povečali sorazmerno s številom udeleženi v spolnih igricah. Slednje so dodatno podkrepili z dokazi, da naj bi bilo število ločitev med svingerji nižje, nevarnost spolno prenosljivih bolezni naj bi bila minimalna, ker se udeleženci orgij zavedajo »higiene«,

prav tako naj bi bila zelo malo verjetna tudi možnost aretacije, saj naj bi se ponavadi policisti z veseljem pridružili igricam (Streitmatter 2004, 24–26).

Revija Playboy je predstavljala nekakšno kronologijo seksualne revolucije, v njej so obravnavali vprašanja, ki so se jim ostale publikacije izogibale ali jih celo prepovedale, v Playbojevem forumu pa so imeli možnost razpravljanja tudi bralci revije (Streitmatter 2004, 22). Kljub temu so bile resne teme v manjšini, saj so v reviji prevladovale in še vedno prevladujejo lahkotne in zabavne vsebine, značilen je zavezniški nagovor, ki se približa moškemu bralcu. Obravnava spolnosti je pomembnejša od obravnave odnosov in je bolj tehnične narave, čustva so izpuščena ali predstavljena ironično, saj naj bi bil moški racionalno bitje.

Junjska izdaja slovenskega Playboya (Playboy 2009) je natisnjena na 134 straneh, tako kot ostale številke. Na naslovnici je vedno razgaljena ženska z delno zakritimi kočljivimi deli. Na prvih straneh so večinoma članki o zabavni tehnologiji, avtomobilizmu in ostalih temah, ki zabavajo moške, med katerimi se za dodatno sprostitvev pojavljajo erotične fotografije deklet, saj naj bi moškega misel na seks spremljala povsod, seks naj bi bil prepleten z vsem, kar ga zanima in kar počne. Bolj ko se bližamo sredini revije, bolj žgečkljive fotografije se pojavljajo. Vrhunec predstavlja lepotica z naslovnice, ki z vsako novo stranjo razkrije več svojih adutov, zaključi pa na tristranskem plakatu, na katerem pogled upira v gledalca in ki si ga razgreti moški lahko obesijo na steno. Na zadnji strani plakata so humorne vsebine, ki večkrat vsebujejo tudi šovinistične opazke. Tako je v junjski številki napisano: »Blondinka si je kupila opremo za smučanje na vodi. Zdaj išče morje s primerno strmino.« (Playboy 2009) Proti koncu revije je še nekaj celostranskih in nekaj malih fotografij in sličic razgaljenih deklet, ki popestrijo čtivo. Playbojevi članki obravnavajo izdelke, s katerimi se lahko moški zabavajo in ki jim hkrati pomagajo ustvariti ustrezen videz, ki bo privabljal kar največ deklet. Ženske so predstavljene kot žene le v primeru, ko se jih vara, sicer pa so ljubice, ljubimke. V intervjujih so večinoma predstavljeni moški, ženske so predstavljene slikovno, besedilo o njih je obrobnege pomena in izpostavlja seksualnost žensk in njihovo telo, saj so ob fotografiji »zajčice« navedene tudi telesne mere, teža in višina. Del besedila ob fotografiji je namenjen tudi krajši predstavitvi fotografirane lepotice, ki naj bi prispevala k bolj spoštljivemu odnosu do predstavnic ženskega spola in se po tem razlikuje od pornografskih revij, ki ženske obravnavajo zgolj na vulgaren

način. Žensko telo, ki je privlačno za moškega in katerega smisel je zbuditi moške želje, je polno fetišev, obremenjeno s potrošništvom. Macdonaldova trdi, da se je predigra iz spalnice preselila v nakupovalna središča (Macdonald 1995, 190), saj so v Playboyu, tako kot tudi v drugih moških revijah, ženska telesa odeta v vroče spodnje perilo: korzete, vroče hlačke, čipkaste ali usnjene nedrčke in nogavične pasove, seveda ne smejo manjkati niti vrtozglavo visoke pete. S takšnimi dodatki naj bi bila ženska bolj seksi.

V aprilski kolumni urednik Tadej Golob (Playboy 2003) razglablja o kriterijih za pojav deklet na straneh revije Playboy. Koliko naj pokaže dekleta? Tadej razlaga takole: »Na naslovnici revije ravnopravno, to smo že skapirali. Kar pomeni, da mora biti skoraj povsem gola, a da se še nič ne vidi...V notranjosti revije pa mora dekleta vendarle zadostiti tovrstnemu 'higienskemu minimumu' in nastopiti v Evinem kostumu, pofotkana tako, da lahko Playbojev bralec ob jutranjem kofetku in rogljičku v miru pogleda zunanja spolna znamenja – joškice, krtačko in češpljo.« Nadalje urednik napiše tudi pravila za fotografiranje znanih oseb: »Pri fotografiranju t.i. celebrities oziroma znank z domače estrade veljajo nekoliko prirejena pravila. Na naslovnici revije so lahko še kar spodobno oblečene, znotraj revije pa tudi zanje velja – show us the tits! Pa dlačice tudi, jasno.« Pri Playboyu skušajo ustreči bralcem, ki imajo raje vsakdanja dekleta (takšna je tudi politika licencodajalca), za popestritev ponudijo tudi eksotične, nedostopne lepotice. Povprečen Slovenec naj bi v nasprotju z Američanom prisegal na naravno, saj »se ob silikonskih joških počuti prevaranega«. Na drugi strani avtor razlaga, da se naravi vseeno ne sme pustiti popolnoma proste roke, treba je namreč »z veliko pazljivostjo izvesti tudi obrezovanje in urejanje gozdička, ki vodi do vhoda v nebeško kraljestvo.« Vsi ti podatki kažejo na to, da je žensko telo disciplinirano v sredstvo moškega užitka, saj čvrsta zadnjica in depilirane sramne dlake ne prispevajo k njenemu užitku, ampak k užitku moškega, katerega zahteve so skonstruirane tudi skozi moške revije. Ženske v Playboyu so videti kot neresnične, junakinje z idealnimi oblinami, ravnopravno vitke, vendar brez vidnih mišic, s pokončnimi dojkami in čvrsto ritko. Popolnost telesa se povezuje s seksualnostjo ženske, ker debele, zgubane in grde ženske nimajo seksualne želje (Macdonald 1995, 190). Mehko pornografske podobe žensk v moških revijah, torej tudi v Playboyu, so objekti seksualne želje, nikoli ljubezni (Giddens 1992, 119).

Konec 60. let je Playboy doživel napad dveh popolnoma različnih polov. Pojavilo se je kar nekaj imitatorjev Hefnerjeve formule uspeha, s čimer se je porušil monopol, na drugi strani pa so glas povzdignile feministke, ki so revijo označile za seksistično, ker ne predstavlja žensk kot človeška bitja z razumom in srcem, temveč jih zreducira na seksualne objekte z dojkami in nogami. Kljub kritikam je imel Playboy vsekakor pomembno zgodovinsko vlogo pri prehodu iz seksualne represije v seksualno obsesijo. Pred izdajo revije je večina posameznikov označila fotografije golih žensk kot ogabne, Playboju pa je uspelo pornografijo umestiti v kulturni tok, golota je postala sprejemljiva. Leta 1999 je Hugh Hefner v uvodniku knjige o seksualni revoluciji zapisal: »Verjamem, da je seks primarni motivacijski faktor v toku človeške zgodovine, ki je v dvajsetem stoletju vzniknil iz tabujev in kontroverznosti, ki sta ga obdajala mnoga leta, in končno zahteval pravično umestitev v družbi« (Streitmatter 2004, 26–28).

Leta 1965 je bila Helen Gurley Brown imenovana za urednico ženske revije *Cosmopolitan*, s katero je želela prekiniti dolgoletno ameriško medijsko tradicijo obravnave neporočenih žensk kot čudakinj in namesto tega slaviti samske ženske (Streitmatter 2004, 68), čeprav je samski stan še vedno sprejet le kot začasna faza v iskanju pravega partnerja. Povečana toleranca za seksualne teme v zgodnjih šestdesetih letih 20. stoletja je prepričala Brownovo, da med mladimi ženskami obstaja trg za revijo, ki jih obravnava kot seksualna bitja (Walker 2000, 64–65). V *Cosmopolitanu* lahko beremo večinoma o spolnosti, ljubezenskem življenju, lepoti, negi telesa in izpovedih žensk, zato je predvsem namenjena sodobnim ženskam med 18. in 35. letom, ki jih sami imenujejo *cosmopolitanke* ali *cosmo dekleta*.

Nekatere teme, ki so se v reviji pojavljale leta 1970, so spominjale na tiste iz Playboya prejšnjega desetletja, z razliko, da se je tematiko priložnostnega seksa in nezvestobe raziskovalo z ženskega in ne več z moškega vidika. *Cosmopolitan* je presegel dotedanje meje medijev s tem, da je moškega označil kot bitje z napakami, v postelji in na drugih področjih (Streitmatter 2004, 68). Pred tem so namreč mediji netili seksualno revolucijo s prikazovanjem moških kot vsemogočnih in brez napak. Predvsem revija *Playboy* in filmi Jamesa Bonda so častili moškost. Tokrat je bil moški označen kot seksualni egoist, ki poskrbi samo za svojo zadovoljitev, na partnerico se ne ozira. Dodaten problem, ki ga

je izpostavila revija je bil ta, da se moški v sedemdesetih letih niso počutili prijetno s spolno samozavestnimi ženskami (Streitmatter 2004, 72–73).

Poleg tega so leta 1972 na sredini revije *Cosmopolitan* objavili sliko golega igralca Burta Reynoldsa, ki je bralkam sporočala, da imajo ameriške ženske pravico do spolnega vzdraženja, tako kot moški, ki si lahko že desetletja ogledujejo gole ženske na koledarjih, v oglasih in revijah (Streitmatter 2004, 67). Hugh Hefner je že v zgodnjih petdesetih letih podajal nasvete o tem, kako naj si moški povečajo svoje užitke, Helen Gurley Brown je ženskim bralkam primerljive napotke ponudila v sedemdesetih letih. V člankih je pisalo, da je seksualna zadovoljitev pravica vsakega posameznika in da se morajo ženske prepričati, da je njihovo telo vredno orgazma. Poleg tega so bralke zasuli z nasveti o tem, naj bodo v postelji aktivne in glasne, razpisali so se tudi o ženski masturbaciji, ki je bila do takrat nedotaknjena tema (Streitmatter 2004, 74).

Revija *Cosmopolitan* je vztrajala pri tem naj ženske uživajo v spolnih aktivnostih, ki so jih predhodne generacije obravnavale kot moška področja. Eden takih primerov je priložnostni seks, ki so ga *Cosmo* pisateljice spodbujale z besedami, da imajo ženske pravico seksati kadarkoli in s komerkoli ter da je priložnostni seks izboljšal kvaliteto življenja že na stotine ženskam. V članku z naslovom *Kratka srečanja* je bilo zapisano, »da te moški, s katerim si za eno noč, ne more posedovati, te nadvladati in zahtevati nekaj, kar je v navzkrižju s tvojo neodvisnostjo«, kar bi lahko razumeli, da ima osvobodjena ženska dolžnost, da privede naključnega neznanca v svojo posteljo (Streitmatter 2004, 70–71).

Playbojevi članki nezvestobo niso zajemali direktno, saj je odnos poročenega moškega z drugimi ženskami več let veljal za normalno prakso. Povsem drugačna pomen pa je imela nezvestoba poročenih žensk, o kateri je pisal *Cosmopolitan*. Nezveste žene so s slikovitimi besedami opisovale svoja doživetja, ki so bila podprta tudi s strani strokovnjakov za partnerske odnose. Zamajala so se takratna nacionalna prepričanja in morala, poleg tega je bila urednica Helen Gurley Brown večkrat obtožena, da spodbuja ženske naj postanejo razdiralke domov (Streitmatter 2004, 71–72).

Revija *Cosmopolitan* je mesečnik, ki je v Sloveniji začel izhajati oktobra 2001, s čimer se je pridružil več desetim izdaj v nacionalnih jezikih, po celem svetu, ki se ukvarjajo

z domnevno univerzalnimi problemi in vprašanji (Vendramin 2002, 83). Tudi Cosmopolitani današnjega časa vsebujejo veliko člankov in slikovnega gradiva na temo odnosov in spolnosti. V naključno izbrani septembrski številki iz leta 2006 (Cosmopolitan 2006) sem zasledila sledeče naslove: Užitki na penasti morski vodi, Zakaj ste ljubosumne, Čudni znaki, ki pomenijo, da se je zaljubil vate, Te obljube bomo vzele zelo resno, Kako mu pomagati skozi krizo, Zakaj smo nore nanje, 'Samo' prijatelja ali 'nekaj več?', Začaraj ga z okusi, 5 najbolj motečih stvari na zmenku, Jajčka: navodila za uporabo. Tako velik odstotek prispevkov namenjenih spolnosti moramo verjetno pripisati temu, da seks dobro prodaja revijo. Članki, namenjeni spolnosti, so napisani na lahkoten, nestrokovni način v stilu:

Že vidim fante, kako zavijajo z očmi, češ, od kod mi jajca, da se spravim pisati o njihovih testisih, saj za razglabljanje o njih nisem ustrezno 'opremljena', še manj pa bi se lahko reklo, da lahko suvereno razpredam o teh občutljivih zadevščinah iz 'prve roke'! Že mogoče, ampak kot oboževalka družinskih draguljev menim, da imam legitimno pravico, da o tem področju spregovorim tudi v širšem kontekstu – embriološkem, testosteronskem in zdravstvenem – ter pomagam razbijati mit, da so njegova jajčka pri seksu ne-bodi-jih-treba ali (bognedaj!) neprivlačna. Pred vami je torej še en članek, za katerega mi bodo še posebej hvaležni fantje prav iz globin svojih mehkih ... srčec (Lamovšek 2006).

Pisanje sproščenih prispevkov o spolnosti podeljuje Cosmopolitanu status moderne revije za ženske brez predsodkov, o čemer v svoji raziskavi govori Vendraminova: »Na prvi pogled je revija drzna, morda celo nekoliko provokativna, saj je del njene specifikke, da veliko prostora posveča seksu in ženskemu užitku v njem, ženskemu zapeljevanju partnerja, pripomočkim in nasvetih za bolj zadovoljujoče spolne prakse, in ne goji konservativne podobe ženske, kot je tista, ki ponuja žensko, ki je lahko tako ali drugače 'izpolnjena' le ob možu, domu in družini« (Vendramin v Hrženjak in dr. 2002, 85).

Svojega reševalca sem spoznala, ko sem pričela delati v bolnišnici kot medicinska sestra. Njegove oči so se iskrile ob vsakem pogledu name in le še vprašanje časa je bilo, kdaj ... mmmmm. Tistega dne sem namesto dolgočasnih hlač oblekla krilo in mrežaste nogavice. Opazila sem, da si me je

pozorno ogledal, da sem ga vzburla. Kot vedno sem ga pozdravila; odzdravil mi je s preprostim stavkom: 'Imaš čas?' Takoj sem vedela, kaj ima v mislih in sem mu s pogledom pokazala proti sobi št. 20, nadstandardni sobi, v katero vstopi le malokdo. Bilo je nepozabno. Le kratko; oba sva bila namreč v službi in prej ko slej bi naju začel kdo pogrešati. Najprej sem izstopila jaz in čez nekaj časa še on. In zdaj? Prav zdaj je na dopustu s punco. Takšna je usoda, kaj češ. – Lina, 20, medicinska sestra (Cosmopolitan 2004).

Javni in intimni svet sta prikazana kot odslikava zunanje realnosti, vse je dokumentirano ali osebno izpovedno, kar spodbuja naše zanimanje za intimna razkritja ali 'resnične zgodbe' (Vendramin v Hrženjak in dr. 2002, 89). »V tovrstnih revijah je največji problem prav žanr zgodb o razmerjih in nasvetih, ki ga običajno osvetljujejo navedki oziroma izjave 'pravih' žensk v primerno klepetavem tonu in v stanju 'nenehne potencialne seksualnosti'« (Taylor v Hrženjak in dr. 2002, 88).

Cosmopolitan lahko označimo kot pionirja na področju diskusije o ženski seksualnosti in sinonim za spolnost mladih žensk, ki morajo biti svobodne in aktivne, brez občutka krivde. Na drugi strani so kritiki revije, ki ne odobravajo pogled na žensko kot nepopolno, če nima moškega v svoji postelji in izpostavljanje ženskih pomanjkljivosti, ki jih je potrebno odpraviti, da je posameznica lahko ljubljena. Čeprav so se pogledi Cosmopolitana in feminističnih kritik v mnogih pogledih razhajali, jim je bilo skupno spodbujanje žensk h kontroli svojih teles in življenj (Streitmatter 2004, 76–77).

5 SPREMEMBE V SODOBNIH PARTNERSKIH RAZMERJIH: PLASTIČNA SEKSUALNOST IN ČISTO RAZMERJE?

V tradicionalnih družbah so vladali patriarhalni odnosi, seksualnost je bila strogo regulirana in razdeljena na dovoljene in nedovoljene spolne prakse, ki so bile za ženske strožje sankcionirane kot za moške. Spolnost je morala služiti namenu reprodukcije, ne užitku. S pojavom seksualne revolucije v poznih 60. letih in procesi, ki so ji sledili, je prišlo do pomembnih sprememb v partnerskih odnosih, seksualnosti in vsebini množičnih medijev. Tradicionalno pojmovanje spolnosti in intimnosti je nadomestila permissivna seksualna kultura, ki se je še bolj izrazila s pojavom plastične seksualnosti, kot posledice iznajdbe in množične uporabe kontracepcijskih tablet ter žensko seksualno

emancipacijo in s procesom individualizacije. Seksualnost je vedno bolj podvržena eksperimentiranju, kar lahko opazimo tudi pri preučevanju medijskih vsebin. V nanizanki *Sex and the City* lahko iz epizode v epizodo spremljamo različne spolne prakse. Enkrat je izpostavljen oralni seks, drugič analni seks, včasih seks v troje ali istospolni odnos itd. Tudi Madonna skrbi za »spolne trende«, saj vsake toliko časa tudi med nastopom na odru pokaže, kaj je »in« v določenem času in se tako na primer poljublja z žensko ali se s skupino plesalcev zaplete v erotičen ples. Podobne trende lahko zaznamo tudi v tiskanih medijih. *Cosmopolitan* ženskam v vsaki izdaji ponuja nekaj novih, sočnih domislic za seksualne igrice, da nam v spalnici slučajno ne bi postalo dolgčas in da se izognemo rutini. Pornografija na internetu pa je že nekaj časa tako raznolika, da lahko vsak posameznik zagotovo najde nekaj po njegovem okusu.

Priča smo seksualni preobrazbi in preobrazbi intimnosti, ki je potekala od tradicionalne, preko moderne družbe, do družbe pozne moderne. Prečkanje meja so večinoma povzročili moški, vendar so jim s še radikalnejšimi posledicami sledile ženske. Tako je Playboyev Hugh Hefner pripravil podlago *Cosmopolitanki* Helen Gurley Brown, Jim Morrison pa Madonni. Ženske so tudi s pomočjo novih medijskih vsebin postale emancipirane, svobodne, začele so izražati svojo spolno energijo, občutja, niso več samo objekti, ampak so postale aktivne. Vse to pa prinaša spremembe tudi pri moških, ki niso več tako dominantni, postanejo bolj pomehkuženi, zato je treba na novo definirati partnerske odnose in iskati kompromise. Pojavljajo se nove oblike odnosov, predvsem čisto razmerje, ki traja le, če se oba partnerja strinjata, da je obojestransko zadovoljivo. Sociološke značilnosti, ki uokvirjajo nastanek čistih razmerij, so po Giddensu sklepanje vse manj zakonskih skupnosti, povečanje števila razvez, povečanje kohabitacij, pojav pluralizacije življenjskih stilov in družinskih oblik (Švab v Giddens 2000, 217). Opisani fenomen lahko vsakodnevno spremljamo tudi v medijih, saj je med zvezdami postalo že običajno, da se pogosto ločujejo, popularno pa je tudi razširiti družino s posvojitvijo čim večjega števila otrok, kar na primer dokazujeta Angelina Jolie in Brad Pitt.

Glede na to, da mediji, vsaj v določeni meri, odsevajo dejansko stanje v realni družbi, lahko preko serije *Sex and the City* opazimo fenomena plastične seksualnosti in golega seksa, ki ni osvobojen samo potrebe po reprodukciji, tako kot plastična seksualnost, ampak tudi nuje po ljubezni. Miranda, Samantha in Carrie ne posvečajo pozornosti

zakonski zvezi, ampak se brez slabe vesti prepuščajo mesenim užitek in se večinoma zapletajo le v kratkotrajne partnerske zveze. Edino romantična Charlotte išče princa na belem konju in se celo poroči, vendar se zaradi nezadovoljstva v spolnosti z možem loči. Frustracijo ji predstavlja še želja po nosečnosti, ki je ne more uresničiti. Za razliko od Charlotte Miranda zanosi nehote in jo kasneje materinstvo privede do tega, da živi v partnerski zvezi s Stevom, očetom njenega otroka, čeprav je pred tem samostojna in ne išče stalne zveze, pač pa seksualno zadovoljitev. V *Queer as Folk* prav tako velja načelo plastične seksualnosti in golega seksa, saj se junaki serije spolno izživljajo z več različnimi moškimi, priča smo le nekaterim redkim trajnejšim zvezam. Principu plastične seksualnosti in golega seksa sta sledila tudi hedonista Jim Morrison in Hugh Hefner, ki je ta način spolnosti tudi spodbujal v *Playboyu*.

Pojmovanje seksualnosti in intimnosti sta se torej spremenila, čeprav so partnerski odnosi še vedno večinoma prežeti z monogamnostjo in heteroseksualnostjo, vendar niso več razumljeni kot nekaj samoumevnega, temveč se morata po načelu čistega razmerja oba partnerja strinjati o njihovem obstoju ter se truditi za obojestransko zadovoljstvo. Tako so razmerja bolj krhka kot v času tradicionalne družbe in se lahko končajo kadarkoli, zaradi racionalnih ali emocionalnih razlogov. Čisto razmerje je torej prisotno bolj kot ideal, saj je za enakopravnost in obojestransko zadovoljstvo potrebno precej volje in potrpežljivosti, plastična seksualnost pa je v postmoderne družbi dejansko razširjena v praksi.

6 SKLEP

V preteklosti posamezniki niso imeli težav z iskanjem identitete, ker je bila fiksna in stabilna, določena z družbenimi vzorci, normami, verskimi ali političnimi prepričanji. V tem smislu je bila tudi seksualnost regulirana, omejena na heteroseksualni zakonski odnos, ki je predvideval samo določene spolne prakse v okviru reprodukcije. V sodobnih družbah se posamezniki neredko srečujejo s problemom iskanja identitete, saj so sodobne identitete heterogene, velikokrat protislovne in vzpostavljajo številne možne identifikacije, kar velja tudi za spolne identitete. Posamezniki se morajo v času individualizacije nenehno potrjevati kot izvirne, uspešne, fleksibilne osebe. Moderni človek skuša biti uspešen na vseh področjih, tudi v spolnosti. Preobrazba intimnosti je povzročila preobrat na čustvenem in seksualnem življenju posameznikov.

Pojav kontracepcije oziroma plastične seksualnosti ni pripomogel samo k zmanjšanju možnosti zanositve, temveč tudi k temu, da začnejo ženske uživati v spolnosti na način, ki ni narekovan s strani moških. Kontracepcijska tabletko je bila najprej označena kot nemoralna, nasproti Bogu in naravi, in so jo ginekologi predpisovali samo ženskam z določenimi menstrualnimi težavami, ne pa za preprečevanje nosečnosti. Ko so mediji izvedeli za kontracepcijske učinke zdravila, so se množično razpisali o njem in izpostavili predvsem pozitivne učinke, kar je privedlo do prave revolucije (Streitmatter 2004, 2).

V družbi pozne modernosti prihaja do preobrazbe intimnega življenja: spolnih odnosov, ljubezenskih razmerij in erotike. Pojavi se čisto razmerje, ki ga časovno omejujeta oba partnerja in je neodvisen od zunanjih družbenih okoliščin, uresničen s pogajanjem in izrazito individualiziran. Lastnosti in oblike zakonske zveze, erotike in ljubezni niso več splošno veljavne, ampak predstavljajo nekaj, kar se od ene zveze do druge spreminja in razlikuje glede na posamične omejitve, morale, norme in možnosti. Vse odnose je potrebno na novo definirati, se o njih dogovoriti in jih utemeljiti. Homoseksualnost je postala vedno bolj družbeno vidna, tako so istospolno usmerjeni posamezniki glavni nosilci sprememb v intimnosti in seksualnosti. Heteroseksualnost ima v družbi še vedno svoj ideološki položaj, čeprav sta procesa plastične seksualnosti in seksualne revolucije precej spodkopala njene temelje.

V preteklosti so krožile o spolnosti pomanjkljive ali napačne informacije, lahko pa se o njej ni niti govorilo. Spolnost je bila tabu. Danes se soočamo z obratnim primerom, na voljo imamo preveč informacij, spolnost nas obkroža vsepovsod. Tema je prisotna v vseh medijih, o njej se največkrat brez zadržkov govori tudi v zasebnem življenju posameznikov. Na nek način je spolnost še vedno del intimne sfere, čeprav današnja postmoderna družba ni več konzervativna. Kljub pojavljanju te teme v medijskem diskurzu, pogostih javnih debatah o intimnih vprašanjih in razgaljanju ljudi, je spolnost še vedno tabu. Odnos do spolnosti je v zadnjem času veliko bolj permisiven, vendar kljub spremembam, ki so se zgodile na tem področju, ženske in moški še vedno delujejo v skladu s pričakovanji.

Po drugi strani seks vse bolj postaja šport in rekreacija, družbeno ozračje je postalo bolj odprto. Zdi se, da je družba bolj sproščena, v bistvu pa gre za učinek naraščajoče

seksualizacije družbe, ki pa je še vedno seksistična in patriarhalna. Seks je samo ena izmed človekovih potreb, ki je v današnjem svetu preveč izpostavljena zaradi pornografske industrije, ki prinaša dobiček in zato, ker je bil seks v preteklosti tabu tema in se o tem ni smelo govoriti, danes pa se tolažimo z lažnim upanjem, da bo manj kompleksov in manj nasilja, če bomo vedno in povsod obdani z njim.

Seksualne vsebine določenega žanra so se skozi čas spreminjale in razvijale. V starejših nanizankah je bilo provokativno že razkazovanje igralcev v kratkih krilih in kopalkah, zato je popolnoma gola Samantha iz Seksa v mestu prestopila nov prag sprejemljivega. Druga značilnost razvoja seksualnosti v medijih je ta, da moški provokatorji orjejo ledino pred ženskimi vrstnicami. Tako je na primer revija Playboy Hughja Hefnerja odprla vrata ženski reviji Cosmopolitan, Jim Morrison je pripravil pot Madonni, leta 1990 pa so se geji postavili pod žaromete javnosti, lezbijke pa še danes nimajo primerljive zastopanosti v medijih. To je razumljivo, saj je v drugi polovici dvajsetega stoletja prevladoval seksizem. Moška dominacija v družbi dejansko pojasni tudi primer ženske, ki je prva podrla seksualne pregrade v oglaševanju, Brooke Shields v televizijskem oglasu za kavbojke Calvina Kleina. Škandali v medijih povzročijo novo definiranje sprejemljive seksualnosti oziroma prečkanje meja.

Seksualne vsebine v medijih so se v zadnjih petdesetih letih razširile, seksualna represija je nadomestila seksualna obsesija. Mediji nas z vseh strani zasipajo s seksualnimi vsebinami in imajo velik pomen predvsem za mlade, ki se preko njih učijo o spolnosti. Mladi namreč odgovore na vprašanja o spolnosti iščejo predvsem na televiziji, v revijah, na internetu in sicer v enaki meri kot sprašujejo svoje starše in vrstnike. Medijske vsebine imajo velik vpliv na oblikovanje posameznikovega odnosa do spolnosti, spolnega vedenja in spolne identitete, zato je pomembno, da znamo razbrati in interpretirati sporočila, ki nam jih posredujejo.

7 LITERATURA

Akass, Kim in Janet McCabe. 2004. *Reading sex and the city*. London: I. B. Tauris.

Bahovec, Eva. 1998. Play it again, Sam! *Emzin* 7 (3-4): 30–31.

Barnard, Malcolm. 1996. *Fashion as communication*. London, New York: Routledge.

Bauman, Zygmunt. 1992. *Intimations of Postmodernity*. London, New York: Routledge.

--- 1999. »On Postmodern Uses of Sex«. V *Love and Eroticism*, ur. Mike Featherstone, 19–33. London: SAGE Publications.

--- 2003. *Liquid love: on the frailty of human bonds*. Cambridge: Polity press.

Beck, Ulrich. 2001. *Družba tveganja na poti v neko drugo moderno*. Ljubljana: Založba Krtina.

Beck, Ulrich in Elizabeth Beck – Gernsheim. 2006. *Popolnoma normalni kaos ljubezni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Beck - Gernsheim, Elizabeth. 2002. *Reinventing the family: in search of new lifestyles*. Cambridge: Polity, Oxford, Malden: Blackwell.

Bergant, Milica. 1981. *Družina – zakon – ljubezen na razpotjih*. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za šolstvo.

Bernardes, Jon. 1997. *Family studies: an introduction*. London, New York: Routledge.

Bock, Gisela. 2004. *Ženske v evropski zgodovini: od srednjega veka do danes*. Ljubljana: Založba /*cf.

Bogataj, Marjeta. 2001. Prepovedana akcija s prilagodljivo žensko in gumo. *Finance*, 12. november. Dostopno prek: <http://www.finance.si/13063> (25. junij 2009).

Bozon, Michel. 2003. *Sociologie de la sexualité*. Paris: Nathan Université.

Califia, Pat. 1994. *Public Sex*. Pittsburgh: Cleiss Press.

Cosmopolitan. 2004. Priznam, (29. julij).

Čepin Čander, Maja. 2008. Intervju: Jurij Popov, raziskovalec marginalnih socialnih pojavov: Nobena prostitutka se ne trka po prsih. *Dnevnikov objektiv*, 15. november. Dostopno prek: http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/objektiv/1042222343 (9. januar 2009).

Dajana. 2007. *Pornografija po internetu: vse manj seksa doma, vse več nasilja na ulici*. Dostopno prek: <http://www.dajana.si/pornografija-po-internetu-vse-manj-seksa-doma-vse-vec-nasilja-na-cesti/> (12. januar 2009).

--- 2008. *Pornografija: ko začneš enkrat gledati, ne moreš nehati*. Dostopno prek: http://www.lucija-si.com/entry.php?e_id=73052&w=alja (12. januar 2009).

Drame, Ines. 1992. Odnosno strukturirana medijska realnost kot posebna realnost. *Teorija in praksa* 24 (9–10): 849–859.

Dworkin, Ronald. 2003. Ali imamo pravico do pornografije? *Analiza* 7 (1–2): 86–100.

Erjavec, Karmen. 2005. Mediji in spolna identiteta. V *Uvod v novinarske študije*, ur. Melita Poler Kovačič in Karmen Erjavec, 273–289. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Featherstone, Mike. 1999. *Love and Eroticism*. London: Thousand Oaks.

Giddens, Anthony. 1991. *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford, California: Stanford University Press.

--- 1992. *The Transformation of Intimacy*. Cambridge: Polity Press.

--- 2000. *Preobrazba intimnosti: spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družbah*. Ljubljana: Založba /*cf.

--- 2001. *Sociology*. Cambridge: Polity press.

Glamour Vanity. 2008. Sexy Ads to be banned in EU. Dostopno prek: <http://www.glamourvanity.com/scandals/sexy-ads-to-be-banned-in-eu/> (24. junij 2009).

Golob, Tadej. 2003. Joški ali ritka? *Playboy*, 25. april. Dostopno prek: http://www.playboy.si/branje/kolumne/tadej_golob_joski_ali_ritka-15030.aspx (14. maj 2009).

Goody, Jack. 2003. *Evropska družina*. Ljubljana: Založba /*cf.

Gutman, Maja. 2007. Moške zadeve? *Monitor ISH* 9 (2): 149–170.

Jančič, Zlatko. 1995. Ustavite reklamo!: v premislek. *Marketing magazin* 15 (172–173): 24–25.

Hickman, Tom. 1999. *The Sexual century*. London: Carlton.

Kimmel, Michael S. in Rebecca F. Plante, ur. 2004. *Sexualities : identities, behaviors, and society*. New York : Oxford University Press.

Klepp, L. S. 1999. *Book Review: Lewd Awakening*. Dostopno prek: <http://www.ew.com/ew/article/0,,271878,00.html> (16. junij 2009).

Kuhar, Metka. 2001. Telo, kultura in identiteta. *Emzin* 11 (1–2): 77–81.

Lamovšek, Marta. 2006. Jajčka: navodila za uporabo. *Cosmopolitan*, (31. avgust).

Le Goff, Jacques. 1991. »Le refus du plaisir«. V *Amour et sexualité en Occident*, ur. Georges Duby, 177–191. Paris: Seuil.

LifeStyle Špil. 2008. *Eva Mendes za Calvina Kleina povsem gola*. Dostopno prek: <http://lifestyle.ena.com/prikaziCL.asp?CIID=26676> (24. junij 2009).

Likar, Sonja. 2001. Moški kot objekt oglaševanja in poželenja. *MM* 21 (243/244): 22–23.

Linz, Daniel, Neil Malamuth. 1993. *Pornography*. London, New Delhi: Newbury Park.

Luthar, Breda. 1992. *Čas televizije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

--- 1998. *Poetika in politika tabloidne kulture*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

--- 2002. »Homo ludens – Homo šoper. Uvod v potrošno kulturo«. V *Cooltura*, ur. Aleš Debeljak, Peter Stankovič, Gregor Tomc in Mitja Velikonja, 245–263. Ljubljana: Študentska založba.

Liotard, Jean-François. 1988. *Postmoderno stanje*. Novi Sad: Bratstvo-jedinstvo.

MacDonald, Myra. 1995. *Representing Women: Myths of femininity in the popular media*. London: E. Arnold.

Maselj, Brane. 2001. Estetika in erotika prodajata. *MM* 21 (243/244): 24–25.

McLaren, Angus. 1999. *Twentieth-century Sexuality: A History*. Oxford, Malden: Blackwell Publishers.

McNair, Brian. 1996. *Mediated Sex. Pornography and Postmodern Culture*. New York: Arnold.

--- 2002. *Striptease culture: Sex, Media and the Democratisation of Desire*. London: Routledge.

Modic, Max. 2008. Seksualna revolucija. *Mladina*, 17. april. Dostopno prek: <http://24ur.com/ekskluziv/erotika/zasluge-seksualne-revolucije.html> (12. marec 2009).

Moore, Susan in Doreen Rosenthal. 1993. *Sexuality in Adolescence*. London, New York: Routledge.

Nixon, Sean. 2003. »Exhibiting Masculinity«. V *Representation: cultural representations and signifying practices*, ur. Stuart Hall, 291–336. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage, Milton Keynes.

Pavlica, Davorin. 2001. *Madonna: Sex*. Dostopno prek: <http://www.zvpl.com/soubiznis/fotogodbe/madonna-sex/> (23 junij 2009).

Playboy. 2009. *Playboy Variete*, (12. junij).

Primorac, Igor. 2002. *Etika in seks*. Ljubljana: Krtina.

Pušnik, Maruša. 2002. Igor Primorac: Etika in seks: Ljubljana: Krtina - knjižna zbirka Krt, 2002. *Družboslovne razprave* 18 (40): 173–175.

--- 2003. Anthony Giddens: Preobrazba intimnosti. Ljubljana Založba cf* Rdeča zbirka, 2000. *Družboslovne razprave* 19 (42): 151–157.

Ranke - Heinemann, Uta. 1992. *Katoliška cerkev in spolnost*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

RTVSLO. 2007. *V iskanju večnosti*. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/zabava/zgodbe/madonna-v-iskanju-vecnosti/358> (12. november 2008).

Rupel, Nina. 2002. *Življenje in smrt nekega oglasa*. Dostopno prek: http://www.playboy.si/branje/clanki/zivljenje_in_smrt_nekega_oglasa-15960@1.aspx (25. junij 2009).

Russell, Diana. 1993. *Against pornography: The Evidence of Harm*. Berkeley: CA: Russell Publications.

Shilling, Chris. 1993. *The Body and Social Theory*. London, Newbury Park, New Delhi: Sage Publications.

Simmel, Georg. 2000. *Izbrani spisi o kulturi*. Ljubljana: Studia humanitatis.

Sohn, Amy. 2002. *Sex and the City: Kiss and Tell*. London: Channel 4 Books.

Sperry, Len. 2008. *Spolnost, duhovništvo in Cerkev*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.

Streitmatter, Rodger. 2004. *Sex sells! The Media's Journey from Repression to Obsession*. United States of America: Westview Press.

Šadl, Zdenka. 2002. Emocionalno delo in intimni odnosi v pozni modernosti. *Družboslovne razprave* 18 (39): 59–71.

Šribar, Renata. 2006. *O pornografiji: porno konstrukcija in feministična rekonstrukcija seksualnosti*. Ljubljana: Sophia.

Štulhofer, Aleksander. 2003. Pacifizem ni družbeno optimalna strategija. *Revija Ona* 5 (10).

The Sun. 2008. Madge's French kiss with girl. Dostopno prek: <http://www.thesun.co.uk/sol/homepage/showbiz/bizarre/article1136220.ece> (23. junij 2009).

Udovič, Kristina. 2002. *Žrtvovano telo: Askeza in spolnost v sodobnih kulturnih praksah*. Diplomaska naloga. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ule, Mirjana. 1986. Mladina in družbeni razvoj: Zihherlovi dnevi. *Teorija in praksa* 23 (4-5): 345–352.

Ule Nastran, Mirjana. 2000. *Sodobne identitete v vrtincu diskurzov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Vendramin, Valerija. 2002. Primer kulture ženskosti: Cosmo na delu. V *Njena (re)kreacija*, ur. Majda Hrženjak, 78–90. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Walker, Nancy A. 2000. *Shaping our mother's world: American women's magazines*. Jackson: University Press of Mississippi.

Weeks, Jeffrey. 1995. *Invented moralities: Sexual values in a nage of uncertainty*. Cambridge: Polity Press, Blackwell Publishers Ltd.

Wikipedia. 2009. *Jim Morrison*. Dostopno prek: http://sl.wikipedia.org/wiki/Jim_Morrison (22. junij 2009).